

СОВЕТ ИШКЕЕВСКОГО СЕЛЬСКОГО
ПОСЕЛЕНИЯ МАМАДЫШСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

ул.Школьная, д.18, с. Ишкеево,
Мамадышский район,
Республика Татарстан, 422161

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
МАМАДЫШ МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫ ИШКИ АВЫЛ
ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ

Мәктәп ур., 18 нче йорт, Ишки авылы,
Мамадыш районы,
Татарстан Республикасы, 422161

тел.(факс): (85563) 2-41-19; e-mail: Ishk.Mam@tatar.ru, www:mamadysh.tatarstan.ru

Решение
«11» апрель 2018 ел

Карар
№ 1-31

«Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының Ишки авыл
жирлеген» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен
раслау турында

«Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлендәгә 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы, Россия Федерациясе Төзелеш һәм торақ-коммуналь хужалык министрлыгының 2017 елның 13 апрелдәгә 711/пр номерлы «Жирлекләр, шәһәр округлары, шәһәр эчендәгә районнар территорияләрен төзекләндерү кагыйдәләрен эзерләү өчен методик рекомендацияләрен раслау турында» боерыгы, «Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының Ишки авыл жирлеген» муниципаль берәмлеге Уставы нигезендә, Ишки авыл жирлеген территориясендә объектларны төзекләндерүнең бердәм таләпләрен билгеләү максатларында, Мамадыш муниципаль районы Ишки авыл жирлеген Советы **КАРАР КАБУЛ ИТТЕ:**

1. «Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының Ишки авыл жирлеген» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен икенче укылышта 1 нче кушымта нигезендә расларга.

2. Әлеген карарны авыл жирлеген мәгълүмат стендларында, Мамадыш муниципаль районының mamadysh.tatarstan.ru рәсми сайтында, Татарстан Республикасының хокукый мәгълүматының рәсми порталында (pravo.tatarstan.ru) урнаштыру юлы белән бастырып чыгарырга(халыкка житкерергә).

3. Әлеген карар Татарстан Республикасының хокукый мәгълүмат рәсми порталында рәсми басылып чыккан көннән үз көченә керә (pravo.tatarstan.ru).

4. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны Мамадыш муниципаль районының Ишки авыл җирлеге башлыгы Р.К.Хафизовка йөкләргә.

Мамадыш муниципаль районы
Ишки авыл җирлеге Башлыгы
Совет рәисе

Р.К.Хафизов

Мамадыш муниципаль районының «Ишки авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзеклэндерү Кагыйдэләре

I кискәк. Гомуми өлеш

Өлеге Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының «Ишки авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзеклэндерү Кагыйдэләре (алга таба –Кагыйдэләр) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон, «Житештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы Федераль закон, «Жирлекләр, шәһәр округлары, шәһәр эчендәге район территорияләрен төзеклэндерү кагыйдэләрен эзерләү өчен методик тәкъдимнәр раслау турында» Россия Федерациясе Төзелеш министрлыгының 2017 елның 13 апрелендәге 711/пр номерлы боерыгы нигезендә эшләнде.

1 бүлек. Гомуми нигезләмәләр

1. Өлеге кагыйдэләр Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының «Ишки авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзеклэндерү буенча, шул исәптән тиешле биналарның һәм корылмаларның фасадлары һәм коймаларының тышкы кыяфәтенә карата, шулай ук биналарның (биналарның) һәм корылмаларның якын-тирә территорияләрен төзеклэндерүдә милекчеләренә катнашу тәртибен, төзеклэндерү объектлары элементларын, шул исәптән мәгълүмат конструкцияләрен, кече архитектура формаларын, шул исәптән кече архитектура формаларын төзеклэндерү, планлаштыру, урнаштыру һәм карап тотуга карата бердәм нормалар һәм таләпләрен, ял итү урыннары (мәйданчыклар һәм ял итү зоналары), машина туктап тору мәйданчыклары, яшеллэндерү элементлары, балалар

мәйданчыклары, спорт мәйданчыклары, төзелеш мәйданчыклары, хайваннарны урамда йөртү һәм дрессировкалау өчен мәйданчыклар, коймалар (киртэләр), тышкы яктырту объектлары (чаралары) урыннарын планлаштыру, урнаштыру һәм карап тоту тәртибен билгели.

2. Әлеге Кагыйдәләр Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының «Ишки авыл жирлеген» муниципаль берәмлегенә (алга таба - муниципаль берәмлек) территориясендә барлык юридик һәм физик затлар тарафыннан үтәлешкә мәжбүри булып тора.

3. Муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерүне түбәндәге органнар тәэмин итә:

оештыру һәм контроль функцияләрен гамәлгә ашыручы Башкарма комитетның тармак (функциональ) органнары;

- муниципаль берәмлеккә карап тоту һәм төзекләндерү эшләрен башкаручы оешмалар;

- юридик затлар һәм шәхси эшкүарлар (алга таба - оешмалар), шулай ук гражданның булган мөлкәтне һәм аның янындагы территорияләрен тотуны гамәлгә ашыручы гражданның.

4. Төзекләндерү эшчәнлегендә катнашучылар булып түбәндәгеләр тора:

- төзекләндерүгә таләп формалаштыручы һәм тәкъдим ителгән карарларны бәяләүдә катнашучы муниципаль берәмлек халкы. Аерым очракларда муниципаль берәмлек халкы эшләрен башкаруда катнаша. Халык түбәндәге ижтимагый оешмалар һәм берләшмәләр тарафыннан тәкъдим ителергә мөмкин:

- техник заданиенә формалаштыручы жирле үзидарә органнары вәкилләре башкаручыларны сайлыйлар һәм үз вәкаләтләре чикләрендә финанслауны тәэмин итәләр;

- муниципаль берәмлек территориясендә эшчәнлек алып баручы хужалык итүче субъектлар, алар төзекләндерү буенча чараларны финанслауда катнаша алалар;

- һөнәри жәмәгәтчеләк вәкилләре, шул исәптән ландшафт архитекторлары, төзекләндерү һәм яшелләндерү белгечләре, төзекләндерү концепцияләрен һәм проектларын эшләүчеләк архитекторлар һәм дизайнерлар, эш документлары;

- эшләрен башкаручылар, төзекләндерү һәм яшелләндерү, шул исәптән кечеләк архитектура формаларын төзү буенча белгечләр;

- территорияне төзекләндерү белән кызыксынган башка затлар.

5. Физик һәм юридик затлар, оештыру-хокукый формаларына бәйсез рәвештә, үзләренә миләк хокукында яки башка әйбер хокукында булган жир кишәрлекләрен вакытында һәм сыйфатлы итеп жыештыруны һәм карап тотуны законнар, әлеге кагыйдәләр һәм муниципаль хокукый актлар нигезендә тәэмин итәргә бурычлы.

2 бүлек. Төшенчәләр һәм билгеләмәләр

6. Әлеге Кагыйдәләрдә түбәндәге төшенчәләр кулланыла:

1) **территорияне төзеклэндерү** - муниципаль берәмлек территориясен төзеклэндерү кагыйдэләрендә билгеләнгән чаралар комплексын гамәлгә ашыру эшчәнлеге, ул гражданның яшәү шартларының уңайлылыгын тәмин итүгә һәм яхшыртуга, муниципаль берәмлек территориясенең санитария һәм эстетик торышын яхшыртуга, торак пунктлар территорияләрен һәм мондый территорияләрдә урнашкан объектларны, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрен, жир кишәрлекләрен, биналарны, корылмаларны, территорияләрен карап тотуга юнәлдерелгән;

2) **якын-тирә территория** - мондый жир кишәрлеге барлыкка килгән һәм чикләре Россия Федерациясе субъекты законы белән билгеләнгән тәртип нигезендә муниципаль берәмлек территориясен төзеклэндерү кагыйдәләре белән билгеләнгән очракта, бина, төзелмә, корылма, жир кишәрлеге янәшәсендәге гомуми файдаланудагы территория;

3) **төзеклэндерү элементлары**-декоратив, техник, планировка, конструктив жайланмалар, яшеллэндерү элементлары, төрле жиһазлар һәм бизәү элементлары, шул исәптән биналарның, корылмаларның, корылмаларның фасадларының, кече архитектура формалары, капитал булмаган стационар булмаган корылмалар һәм корылмалар, мәгълүмат щитлары һәм территорияне төзеклэндерүнең состав өлешләре буларак кулланыла торган күрсәткечләр;

4) **туплаучы бункер** - 2 кубометрдан артык зур габаритлы һәм башка чүп жыю өчен махсулаштырылган савыт;

5) **ишегалды территориясе** - бер яки берничә күп фатирлы йорт янындагы һәм анда яшәүче затларның гомуми кулланылышында булган һәм аларның эшләвен тәмин итә торган территория. Күп фатирлы йортларның ишегалды территориясендә балалар мәйданчыклары, ял итү урыннары, киём киптерү, автомобиль кую урыннары, яшел үсентеләр һәм башка жәмәгать кулланылышы объектлары урнашырга мөмкин;

6) **балалар мәйданчыгы** - балалар уеннары өчен билгеләнгән объектлар (таулар, карусельләр, таганнар, комлыклар һәм (яисә) башка шундый объектлар) урнашкан жир кишәрлеге;

7) **газон** - каты өслекле булмаган, чирәмле һәм (яисә) биләгән жир кишәрлеге өсте табигый яки ясалма барлыкка килгән чирәмле жир яисә агач-куак үсемлекләре өчен, ясалма яшеллэндерү өчен билгеләнгән жир кишәрлеге; 8) **яшел утыртмалар** - агаччыл-куаклыклы һәм табигый һәм ясалма барлыкка килгән үләнчел үсемлекләр;

9) **жир эшләре** - гомуми файдаланудагы автомобиль юлларының, башка күчәмсез мөлкәт объектларының бүлөп бирелгән полосасы чикләрендә биналарны, жир асты һәм жир өсте инженер челтәрләрен, корылмаларны, юл өслекләрен төзөгәндә, реконструкцияләгәндә һәм ремонтлаганда субайлар кагуга һәм субай өстенә корылмалар коруга бәйлә эшләр (шул исәптән авария-торгызу корылмаларын) башкару (сукалау эшләреннән тыш), шулай ук тышкы төзеклэндерү элементларын бозуга бәйлә 50 сантиметрдан артыграк урынны грунт белән каплау;

10) **инженерлык коммуникацияләре** - үз эченә суүткәргеч, канализация, жылылык, торба үткәргечләр, электр тапшыру линияләре, элемент һәм башка инженерлык корылмалары, су агызу юлларын алган жир асты коммуникацияләре су жыю урыннары, шулай ук башка коммуникацияләр һәм алар белән бәйләп жир өсте һәм жир өсте объектлары (корылмалар) һәм элементлар (коймалар, саклагычлар, торба үткәргечләр терәкләре, кое люклары түбәләре, яңгыр сулары һәм вентиляция рәшәткәләре, төрле ярдәмчел җайланмалар һәм агрегатлар, урам-су талау колонкалары) яисә эшләнәп ятучы башка инженерлык корылмалары;

11) **контейнер** - каты коммуналь калдыкларны жыю өчен хезмәт итүче 2 куб метрга кадәр күләмле махсуслаштырылган сыешылык;

12) **контейнер майданчыгы** - жир кишәрлегендә кирәкле санда контейнерлар һәм бункерлар урнаштырып, чүп-чар жыю һәм вакытлыча саклау өчен махсус җиһазландырылган майданчык;

13) **компенсацион яшелләндерү** - юкка чыгарылган яки зыян күргәннәре урынына яшел үсентеләрне яңадан утырту;

14) **кече архитектура формалары** (алга таба - МАФ) - монументаль элементлар - декоратив бизәлеш, җайланма өчен мобиль һәм вертикаль яшелләндерү (беседкалар, аркалар, бакча-парк скульптурасы, вазоннар, чәчәк түтәлләре, шпалерлар), су җайланмалары (фонтаннар, бюветлар, декоратив сулыклар), муниципаль җиһазлар (жәмәгать кинлекләре, рекреацияләр һәм ишегаллары территорияләрендә урнаштырылган ял эскәмияләре; эскәмияләр, майданчыкларда өстәл уеннары өстәлләре, сезонлы кафелар өчен бакча һәм урам җиһазлары), коммуналь-көнкүреш һәм техник җиһазлар (көнкүреш чүпләрен жыю контейнерлары, урналар, почта ящиклары, инженерлык җиһазлары элементлары), карау люклары һ.б.

15) **ордер** - жир һәм төзелеш эшләрен җитештерүгә хокук бирә торган документ;

16) **тышкы яктырту объектлары (чаралары) (яктырту җайланмалары)** - урамнарда, скверларда, паркларда, мондый яктырту өчен махсус билгеләнгән баганаларда, диварларда, биналарның һәм корылмаларның түшәмәләрендә, металл, тимер-бетон һәм башка конструкцияләрдә, биналарның, корылмаларның һәм жәмәгать кулланышындагы башка урыннарда урнашырга мөмкин булган тышкы яктырту приборлары (яктырткычлар, прожекторлар).;

17) **төзекләндерү проекты** - территорияне һәм башка төзекләндерү объектларын төзекләндерү буенча проект чишелешләрен (шул исәптән төсләрне) билгели торган текст һәм график формадагы материалларны үз эченә алган документлар;

18) **хайваннарны йөртү һәм дрессировкалау өчен майданчык** - территориянең йорт хайваннарын урамда йөртү һәм өйрәтү өчен билгеләнгән аерым участогы;

19) **машиналар туктап тору майданчыгы** –жиңел автомобильләрне һәм башка мототранспорт чараларын (мотоцикллар, мотороллерлар, мотоколяскалар, мопедлар, скутерлар) саклау (стоянкалар) өчен билгеләнгән махсус ачык майданчык;

20) **яшел утыртмаларга зыян китерү** - яшел үсентеләрнең жир өсте өлешенә һәм тамыр системасына механик, химик һәм башка төрле үсүен туктата торган зыян китерү, шул исәптән яшел үсентеләрне яки туфракны зарарлы матдәләр белән пычрату;

21) **төзекләндерү объектын карап тоту**- төзекләндерү объектларының, аларның аерым элементларының техник, физик, санитария һәм эстетик халәтендә чисталык, аларны тиешле тәртиптә тотуне тәмин итү;

22) **территорияне карап тоту** - территорияне һәм төзекләндерү объектларын, аларның аерым элементларын тиешле техник, физик, эстетик халәтендә жыештыру һәм тоту буенча чаралар һәм эшләр комплексы;

23) **спорт майданчыгы** - өслегендә физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән объектлар урнашкан жир кишәрлеге (баскетбол щитлары, бруслар, гимнастик стеналар, турниклар һәм (яисә) башка шундый объектлар);

24) **төзелеш майданчыгы** - яңа (шул исәптән төгәлләнмәгән төзелеш объектлары) төзү урыны, шулай ук күчемсез мөлкәтнең гамәлдәге объектларын реконструкцияләү, техник яктан яңадан үзгәртү һәм (яисә) ремонтлау, сүтү урыны, шулай ук корылмаларны төзү һәм (яисә) монтажлау, ремонтлау һәм (яисә) техник яктан яңадан үзгәртү урыны;

25) **гомуми файдаланудагы территорияләр** - алардан һәркем тоткарлыксыз файдалана торган территорияләр (шул исәптән майданнар, урамнар, юллар, яр буйлары, гомуми файдаланудагы су объектларының яр бие полосалары, скверлар, бульварлар һ.б.);

26) **каты коммуналь калдыклар** - каты коммуналь калдыклар-физик затлар куллану процессында торак урыннарда барлыкка килә торган калдыклар, шулай ук шәхси һәм көнкүреш ихтыяжларын канәгатьләндерү максатларында физик затлар тарафыннан аларны торак урыннарда куллану процессында үзләренең куллану үзлекләрен югалткан товарлар. Каты коммуналь калдыкларга шулай ук юридик затлар, шәхси эшмәкәрләр һәм физик затлар эшчәнлеге процессында барлыкка килә торган куллану процессында торак урыннарда барлыкка килә торган калдыклар составы буенча охшаш калдыклар да керә;

27) **территорияне жыештыру** - территорияне даими рәвештә чүп-чардан, кардан, боздан, пычрактан һәм моның өчен махсус бүлеп бирелгән житештерү һәм куллану калдыкларын һәм (яисә) башка чүп-чардан чистарту, шулай ук халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген тәмин итүгә юнәлдерелгән башка чаралар комплексына бәйле чаралар;

28) **урна** - чүп-чар жыю өчен хезмәт итүче махсуслаштырылган сыешлык;

29) **төзеклэндерү объектлары элементлары** - конструктив һәм төзеклэндерү объектларының функциональ өлешләрә, аларның тышкы кыяфәтен билгели торган, төзеклэндерү объектларын визуаль кабул итүне, шулай ук аларның функциональ билгеләнеше нигезендә төзеклэндерү объектларыннан файдалануны (эксплуатацияне) тәмин итә торган элементлар;

30) **яшеллэндерү элементлары** - скверлар, парклар, сәнэгать һәм торак төзелешендә, ижтимагый-административ үзәкләрдә, шулай ук урамнарда һәм магистральләрдә, шулай ук яшеллэндерү өчен билгеләнгән территорияләр;

31) **өслекләрне үзара бәйләү элементлары** - борт ташларының төрлө төрләрә, пандуслар, баскычлар;

32) **хужалык мәйданчыклары** - йорт яны территориясендә махсус жиһазландырылган, хужалык өчен билгеләнгән мәйданчыклар, киёмнәрне киптерү, келәмнәр һәм йорт эйберләрен, тузан жыйгычларны чистарту урыны.

II кискәк. Объектларга, төзеклэндерү элементларына таләпләр һәм аларның эчтәлегә

3 бүлек. Гомуми таләпләр

7. Торак мохитне, урамнарны һәм юлларны, төзеклэндерү объектларын, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын проектлаганда, төзеклэндергәндә һәм карап тотканда, халыкның аз мобильләрә төркемнәрә өчен тирәлекнең уңайлы булуы, һәркем файдалана алырлык булу, шул исәптән әлегә объектларны халыкның төркемнәрә хәрәкәткә китерүчә элементлар һәм техник чаралар белән тәмин итү күздә тотыла.

8. Халыкның аз мобиль төркемнәрә хәрәкәткә китерүчә техник чараларны һәм жайланмаларны проекткау, төзү, урнаштыру расланган проект документациясә нигезендә заказчы тарафыннан яңа төзелгән вакытта гамәлгә ашырыла.

9. Муниципаль берәмлекнең гомуми файдалану территорияләрендә түбәндәгеләр тыела:

1) территорияне металл ватыклары, төзелеш һәм көнкүреш чүп-чары белән тутырырга, эскертләр һәм тюкланган авыл хужалыгы продукциясә һәм калдыклар куярга, ягулык-майлау материаллары, нефть продуктлары белән пычратырга, калдыклардан чүплекләр кору;

2) махсус билгеләнгән урыннардан һәм калдыклар жыю өчен контейнерлардан тыш калдыкларны һәм чүп-чарны урнаштыру;

3) стационар булмаган сәүдә объектларын, шулай ук ял итү өлкәсендә хезмәт күрсәтү өлкәсә объектларын (аттракционнар, кабартылган батутлар, велосипедлар, роликлар прокаты һәм халыкның ялын һәм күңел ачуын оештыру өчен кулланыла торган башка шундый объектлар) билгеләнгән тәртипне бозып урнаштыру;

4) реклама-мәгълүмат материалларын яшел утыртмаларда (агачларда, куаклыкларда һәм су үткәргечләрендә, торбаларда, урам коймаларында һәм баганаларда, асфальт өслекләрдә һәм жәелмәгән башка плиталы өслекләрдә урнаштыру;

5) махсус билгеләнгән урыннарда тыш, автотранспорт чараларын юарга һәм чистарту;

6) пычрак йөкләрне, тузанлы йөкләрне, эретмәләрне, яфракларны, калдыкларны брезент белән капламыйча яисә юлларның пычрануын булдырмый торган башка материал белән күчәрү;

7) стационар булмаган объектларны үз белдеге белән урнаштыру;

8) тиешле рөхсәттән (ордер) башка жир эшләрен уздыру;

9) бу максатлар өчен билгеләнмәгән урыннарда грунт, чүп-чар, калдыклар, кар, боз чыгарырга һәм аларны түгү;

10) урамнарда, тротуарларда, газоннарда төзелеш материалларын кую, квартал эчендәге юлларны һәм гамәлдәге законнарны бозуга илтә торган юлларны каплап кую;

11) тәмәке төпчәкләрен, кәгазьне, чүп-чарны газонга, тротуарларга, урамнар, майданнар, ишегаллары территорияләренә, паркларга, скверларга һәм башка жәмәгать урыннарына ташлау;

12) бакча диваннарының, эскәмияләренң терәлеп утыра торган жирләренә менеп утыру, урналарны, урам яктырту фонарьларын, башка кече архитектура формаларын пычрату яисә юкка чыгару;

13) катнашманы һәм көнкүреш чүп-чарын кое капкачларына, су кабул итү рәшәткәләренә яңгыр канализациясенә, лотоклар, кюветларга салу;

14) чүп-чар, яфрак һәм коры үләннәрне, тара, житештерү калдыкларын, каты коммуналь калдыкларны яндыру, учаклар кабызу, шул исәптән предприятиеләрнең эчке территорияләрендә һәм шәхси биләмәләрдә яңгынга каршы чаралар күрмичә чүп яндыру (ябык савытлар һәм яңгын сүндерү чаралары булырга тиеш);

15) шушы максатларга туры килмәгән урыннарда урам сәүдәсен оештырырга;

16) үз белдеге белән фасадны яңадан жиһазлау, барлык типтагы гаражларны, чүпләүчеләрне, базларны, утын сарайларын, будкаларны, күгәрчен ояларын, теплицаларны, лапасларны һәм башка корылмаларны урнаштыру, шулай ук билгеләнмәгән урыннарда тышкы мәгълүмат йөртүчеләр, кече архитектура формаларын урнаштыру;

17) яшел утыртмаларга зыян китерү, аларны сүндүрү, бозу һәм юкка чыгару, агач кәүсәләрен үз белдеге белән кисү, агачларга гамак һәм таган, кер киптерү өчен баулар бәйләү, аларга кадак кагу;

18) газоннарны бозу һәм юк итү;

19) юл өслекләренең юл өлешенә, гамәлдәге законнарны бозып, кар чыгару;

20) йорт хайваннарын, кош-кортны урамда, авыл хужалыгы жирләрендә, махсус билгеләнгән урыннарда тыш (көтүлекләрдән тыш) урамда, авыл хужалыгы жирләрендә йөртү;

21) эре габаритлы чүп-чарны, көнкүрөш техникасын һәм жиһазларын, агач йомычкаларын, эре габаритлы чүп-чар чыгаруга шартнамә булмаганда һәм гамәлдәге законнарны бозып, контейнер майданчыкларына кую;

22) гамәлдәге законнарны бозып, комплектлаштырылган (төзөтөлмөгөн) транспорт чарасын урнаштыру һәм саклау;

23) чишмәләр, су үткәргеч колонкалар, елгалар, күлләр һәм ясалма (декоратив) сулыклар ярларында кое янында автотранспорт чараларын юарга, кер юарга, хайваннар коендырырга, юынырга ярамай;

24) торақ йорт янындагы территориядә, йорт янындагы территориядән читтә тирес чыгару;

25) йорт яны территорияләрендә, урам юллары, урамнарда, урамнардан читтә һәм бу максат өчен билгеләнмөгөн башка урыннарда жайланмалар көйлөү, су сиптерү урыннарын, житештерү һәм куллану калдыкларын чыгару, йорт яны территорияләрендә, урам юллары, урамнарда, урамнардан читтә һәм бу максат өчен билгеләнмөгөн башка урыннарда сыек калдыклар ташлау. Торақ биналарда канализациясе булмаган урыннарда бәдрәф һәм юынтык сулар өчен чүп базлары каралган, алар эре предметларның чокырга элөгүенә комачаулай торган рәшәткәле стеналар һәм капкачлар белән капланган булырга тиеш;

26) рельслар, бүрәнәләр, тимер балкалар, торбалар, кирпич һәм башка авыр предметлар төяү-бушату эшләрен башкарганда ишелеп төшү, машиналарның каты өслөккә урамнары буйлап, жаяүлеләр юлларында йөрүе, тротуарларда һәм газоннарда зур йөк транспортының хәрәкәте һәм туктап торуы тыела;

27) торақ пункт территориясенә автотранспорт көпчөкләре белән грунт һәм пычрак алып чыгу;

28) торақ пунктлар чикләрендә яшелләнделерелгән территорияләрдә (газоннарны, чөчөклөкләрне һәм үләнчел үсемлекләр биләгән башка территорияләрне дә кертеп), балалар һәм спорт майданчыкларында, хайваннарны йөртү өчен майданчыкларда, шулай ук йорт яны территориясендә урнашкан хужалык майданчыкларында транспорт чараларын урнаштыру.

4 бүлек. Балалар майданчыклары

10. Балалар майданчыклары төрлө яшьтәге балаларның уеннары һәм актив ялы өчен оештырыла: мәктәпкәчә (3 яшькә кадәр), мәктәпкәчә (7 яшькә кадәр), кече һәм урта мәктәп яшендәгеләр өчен (7-12 яшь), яшүсмерләр өчен (12-16 яшь) каралган. Балалар майданчыклары төрлө яшь төркемнәре өчен аерым майданчыклар рәвешендә яисә зонировкалы комплекслы уен майданчыклары буларак яшь мәнфәгатьләренә карап оештырылырга мөмкин.

11. Майданчыкларның урнашу күләмнәре һәм шартлары, норматив нормалар һәм кагыйдәләр таләпләрен исәпкә алып, балаларның яшь төркемнәренә һәм муниципаль берәмлектә торақ төзелешен урнаштыру урынына карап проектлана.

12. Балалар майданчыкларын урнаштыру инженерлык

коммуникацияләре хужалары белән килештерелергә тиеш.

13. Балалар майданчыкларын транзит жәяүлеләр хәрәкәтеннән, машина узу юлларыннан, борылыш майданчыкларыннан, кунаклар өчен стоянкалардан, чүп-чар жыю майданчыкларыннан, автотранспорт чараларын даими һәм вакытлыча саклау участкаларыннан аерып алынырга тиеш. Балалар майданчыкларына керү юлларын машина юлында оештырырга ярамый.

5 бүлек. Спорт майданчыклары

14. Спорт майданчыклары халыкның барлык яшь төркемнәре физкультура һәм спорт белән шөгыйльләнү өчен билгеләнгән, аларны торак һәм рекреация билгеләнешендәге территорияләр, спорт корымалары участкалары, мәгариф учреждениеләре участкалары составында проектларга кирәк.

15. 15. Үсемлекләрне майданчык периметры буйлап урнаштырырга, майданның кырыеннан кимендә 2 метр ераклыкта тиз үсә торган агачлар утыртырга кирәк. Бик күп санда очып йөри торган, мул уңыш бирә торган һәм иртә коела торган яфраклы агачлар һәм куаклыklar кулланырга кирәкми. Майданны киртәләү өчен вертикаль яшелләндерү кулланырга кирәк.

16. 16. Майданчыклар 2,5-3 м биеклектәге челтәрле коймалар белән жиһазландырылырга тиеш, ә спорт майданчыклары янәшәсендәге урыннарда - 1,2 м биеклектә.

17. Спорт майданчыкларын урнаштыру инженерлык коммуникацияләре хужалары белән килештерелергә тиеш.

6 бүлек. Вакытны файдалы уздыру һәм ял итү майданчыклары

18. Өлкәннәр өчен вакытны файдалы уздыру һәм ял итү майданчыкларын торак төзелеше участкаларында, жирлекнең яшелләндерелгән территорияләрендә, паркларда һәм урман паркларында урнаштырырга кирәк.

19. Ял майданчыгында төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: өслекнең каты төрләре, майданчыкның газон белән бәйләнгән элементлары, яшелләндерү, ял итү өчен эскәмияләр, эскәмияләр һәм өстәлләр, урналар (ким дигәндә, һәр эскәмия янында), яктырту жиһазлары.

20. Яктырту жиһазлары эшчәнлеген майданчык урнашкан территорияне яктырту режимында тәмин итәргә кирәк.

21. Аларга тоткарлыксыз кереп йөрү һәм инвалидлар һәм халыкның башка аз мобильле төркемнәре тарафыннан файдалану өчен җайланмасыз ял майданчыкларын планлаштыру һәм төзекләндерү рөхсәт ителми.

22. Майданны плитә белән каплауны проектларга кирәк. Ял майданчыкларын һәм балалар майданчыкларын берләштергәндә, балалар уеннары зонасында өслекнең каты төрләрен урнаштыру рөхсәт ителми.

23. Ял итү урыннары территориясә көн саен чүп-чардан һәм чит

предметлардан чистартыла. Агач, куак һәм үләннәрне вакытында чабарга кирәк

24. Юллар, коймалар, эскәмияләр, ял итү урыннарында чүп савытлары төзек хәлдә булырга тиеш. Чүп савытлардан иртэнгә сәгатътә кирәк булган саен чыгарыла, ләкин тәүлегенә бер тапкырдан да ким түгел.

25. Ял итү урыннарын тышкы яктырту чаралары төзек хәлдә булырга тиеш, яктырту арматурасы һәм/яки яктырту терәгендә механик зарарланулар һәм күгәрәк булмаса тиеш, плафоннар чиста булырга тиеш һәм аларда чатнаган, ватылган жирләре булмаса тиеш.

7 бүлек. Этләрне йөртү һәм (яисә) өйрәтү өчен мәйданчыклар

26. Этләрне йөртү һәм (яисә) өйрәтү мәйданчыклары гомуми файдалану территорияләрендә, яшел утыртмалардан азат булган территорияләрдә, I нче класслы магистраль линияләренә техник зоналарында, 110 кВт көчәнешле электр линияләре астында, беренче һәм икенче поясларны су белән тәмин итү чыганакларының санитар зонасынан читтә урнаштырыла.

27. Этләрне йөртү һәм (яисә) өйрәтү мәйданнарының зурлыгы 400-600 кв.м, башка территорияләрдә 800 кв.м тәшкил итәргә тиеш, барлыкка килгән төзелеш шартларында, булган территориаль мөмкинлекләрдән чыгып, мәйданчыкларның кечерәйтелгән күләме кабул ителә. Мәйданчыкларның 400 метрдан да артык булмавын тәмин итәргә кирәк. Тыгыз торак төзелеше булган территориядә - 600 м дан артык түгел. Мәйданчык чигеннән алып торак һәм жәмәгать биналары тәрәзәләренә кадәр араны кимендә 25 метр, ә балалар учреждениеләре, мәктәпләр, балалар, спорт мәйданчыклары участкаларына кадәр 40 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул итәргә кирәк.

8 бүлек. Автостоянкалар мәйданчыклары

28. муниципаль берәмлектә автостоянкаларның түбәндәге төрләре каралган: автомобильләренә кыска вакытлы һәм озак саклау урыннары; урамнар; урамнан тыш («кесәләр» рәвешендә һәм автомобиль юлларынан чигенүләр); кунаклар өчен (торак төзелеше участогында); халык автомобильләрен саклау өчен (микрорайон); объектта яисә объектлар төркемнәрендә); башкалар (йөк автомобильләре, һ.б.).

29. Транспорт чараларының һәр тукталышында, шул исәптән социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы объектлары (торак, ижтимагый һәм житештерү биналары, төзелмәләр һәм корылмалары, шул исәптән физкультура-спорт оешмалары, мәдәният оешмалары һәм башка оешмалар урнашкан), ял итү урыннары янында, бушлай машина кую урыны (бер урыннан да ким түгел) I, II төркем инвалидлар белән идарә ителә торган транспорт чараларының, шулай ук III төркем инвалидлар тарафыннан Россия Федерациясә Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә транспорт чараларының һәм инвалидларны һәм (яисә) инвалид балаларны йөртүче транспорт

чараларының кимендә 10 проценты өчен (бер урыннан) бүлеп бирелә. Күрсәтелгән транспорт чараларында "Инвалид" тану билгесе билгеләнергә тиеш. "Инвалид" тану билгесен индивидуаль файдалану өчен бирү тәртибе Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан бирелгән вәкаләткә ия башкарма хакимият федераль органы тарафыннан билгеләнә. Билгеләнгән урыннарны машина кую өчен башка транспорт чаралары биләргә тиеш түгел.

Автостоянкалар мәйданчыкларында территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлеге үз эченә түбәндәгеләрне ала: өслекнең каты төрләре (тимер-бетон, бетон, асфальт-бетон, вак таш, грунт өслекләре), өслекләрне үзара бәйләү элементларын, киртәләр, чүп-чар өчен чүп савытлары яисә кечкенә контейнерлар, яктырту жайланмалары һәм мәгълүмат жиһазлары. Автомобильләрне озак саклау өчен түбәле урыннар, жиңел бокс корылмалары, күзәтү эстакадалары белән жиһазландыру рөхсәт ителә.

31. Ижтимагый киңлекләрне һәм ишегалды территорияләрен планлаштырганда газоннарда транспорт чаралары парковкасын булдырмау максатларында махсус киртәләр кую рөхсәт ителә.

30. Автомобиль тукталышлары мәйданчыкларын урнаштыру инженерлык коммуникацияләре хужалары белән килештереләргә тиеш.

9 бүлек. Каты коммуналь калдыкларны жыю өчен контейнерлар урнаштыру мәйданчыклары

33. Коммуналь калдыкларның аерым төркемнәрен жыю өчен контейнер мәйданчыклары һәм мәйданчыкларны калдыкларны алу вакыты турында белешмәләр, әлеге эшне башкаручы оешма исемнәре һәм мәйданчыкны карап тоту буенча сыйфатлы һәм үз вакытында эшләү өчен жаваплы затның контактлары, шулай ук автотранспорт хужаларын контейнерларны бушата торган махсулаштырылган автотранспорт подъездына кертүнең ярамавы турында кисәтә торган мәгълүмат белән тәэмин итәргә кирәк.

34. Мондый мәйданчыкларның булуын, коммуналь калдыклар жыелырга мөмкин булган теләсә кайсы функциональ билгеләнештәге территорияләр һәм участоклар составында да күздә тотарга кирәк.

35. Контейнер мәйданчыгының зурлыгын калдыкларны жыю өчен кулланыла торган, ләкин санитар-эпидемиологик таләпләр белән каралмаган бурычлардан, габаритлардан һәм контейнерлар саныннан чыгып билгеләргә кирәк.

10 бүлек. Урамнар (шул исәптән жәяүлеләр өчен) һәм юллар.

36. Гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын, гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын төзекләндерү элементларын төзекләндерүгә юнәлдерелгән чаралар «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлегенә турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 08 ноябрәндәге 257-ФЗ номерлы

Федераль законга һәм башка норматив хокукий актларга каршы килмәгән өлешендә һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукий актларына һәм гомуми файдаланудагы автомобиль юлларына карата таләпләрне билгели торган норматив-техник документлар нигезендә гамәлгә ашырыла.

37. муниципаль берәмлек территориясендә жәяүлеләр өчен коммуникацияләр булдырғанда һәм төзекләндергәндә түбәндәгеләрне тәмин итәргә кирәк: транспорт коммуникацияләре белән кисешкән урыннарның минималь санын, жәяүлеләр өчен коммуникацияләр системасының өзлексез булуын тәмин итәргә кирәк, инвалидларны да, халыкның аз мобильле төркемнәрен дә кертеп, кешеләрнең куркынычсыз, тоткарлыксыз һәм уңайлы хәрәкәт итүе һәм бу территорияне яшәлләндерү мөмкинлеге.

38. Жәяүлеләр йөри торган тротуарларны планлаштырғанда, санитария кагыйдәләре һәм нормалары таләпләре нигезендә халыкның аз автомобиль төркемнәре өчен махсус жиһазландырылган урыннарны инвалидларның һәм аларның озатып йөрүче башка төркемнәренә биналарга һәм корылмаларга тоткарлыксыз керә алуны күздә тотарга кирәк.

39. Урамнарны һәм юлларны төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: юл полотносының һәм тротуарларның каты өслекләрен каплау элементлары, урамнар һәм юлларның як -якларын яшәлләндерү, чүп сыйтлары, эскәмияләр кырына кечкенә контейнерлар, куркыныч урыннарны киртәләү, яктырту жиһазлары, юл хәрәкәте мәғлүматын (юл билгеләре, разметкалар, светофор җайланмалар).

40. Юл өслегенә төрләр һәм конструкцияләре урамның категориясен исәпкә алып һәм хәрәкәт иминлеген тәмин итеп проектлана.

41. Урамнарны һәм юлларны яшәлләндерү проектын эшләгәндә, төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре нигезендә яшел утыртмалардан жир асты коммуникацияләре чөлтәрләренә һәм урам-юл чөлтәрәненә башка корылмаларына кадәр минималь ара билгеләнә.

42. Урам-юл чөлтәре объектларын җыештыруны тәмин итәләр:

- сәүдә нәтиҗәләре буенча билгеләнгән подрядчы оешма муниципаль контрактка техник бирем шартлары нигезендә;

- инженерлык коммуникацияләре чөлтәрләре ремонт-торгызу эшләрен башкарганда милекчәсе алар карамагында булган оешма ремонт-торгызу эшләрен башкарганда - инженерлык коммуникацияләре чөлтәрләренә авария урынында юл хәрәкәте куркынычсызлыгын тәмин иткән өчен.

11 бүлек. Өслек төрләре

43. Жир өслеген каплау муниципаль берәмлек территориясендә имин һәм уңайлы хәрәкәт итү шартлары тәмин итә, шулай ук тирәлекнең архитектур-сәнгать йөзен барлыкка китерә.

44. Проектта кулланыла торган өслекнең ныклы, ремонтлана торган, экологик, таймый торган төрөн билгеләргә кирәк. Өслек төрләрен сайлау аларның максатчан билгеләнеше нигезендә гамәлгә ашырыла.

12 бүлек. Парклар, скверлар һәм башка яшел зоналар

45. Парклар, скверлар кыска вакытлы ял итүне, йөрүләргә, транзит жәяүлеләр йөрүне оештыру өчен каралган.

46. Парклар һәм скверлар территорияләрендә төзекләндерү элементлары исемлегә түбәндәгеләрне үз эченә ала: юлларның һәм мәйданчыкларның каты өслекләре, өслекләргә бәйләү элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, урналар яисә кечкенә контейнерлар чүп-чар, яктырту контейнерлары, жиһазлар, архитектура-декоратив жиһазлар, яктырту жиһазлары.

47. Парклар, скверларны яшелләндергәндә урамнардан эчке территорияләргә аеручы утыртмалар полосалары каралган: эре ижтимагый биналар алдында - фонтаннар урнаштыру һәм чәчәк түтәлләргә ясап аерып урнаштыру; ял итү өчен мәйданчыклар оештырырга тәкъдим ителә. Скверларны яшелләндергәндә яшелләндерелә торган пространствоны киңәйтү алымнары кулланыла.

48. Парклар, скверлар һәм башка яшел зоналар территориясә көн саен чүп-чардан һәм чит предметлардан чистартыла. Агачларны, куакларны кисү кирәк булган саен башкарыла.

49. Паркларда, скверларда һәм башка яшел зоналарда юллар, киртәләр, эскәмияләр, чүп савытлары төзек хәлдә булырга тиеш. Чүп савытлардан кирәк булган саен алына, ләкин тәүлегенә бер тапкырдан да ким түгел.

50. Паркларда, скверларда һәм башка яшел зоналарда тышкы яктырту чаралары төзек хәлдә булырга тиеш, яктырту арматурасы һәм/яки яктырту баганалары механик зарарланулар һәм күгәрәк, плафоннарда чатнаулар һәм ватылулар булмаска тиеш.

13 бүлек. Яшелләндерү

51. Яшелләндерү - муниципаль берәмлек территориясендә гамәлдәге һәм/яисә төзелә торган яңа табигый комплекслардан актив файдаланып, муниципаль берәмлекнең тотрыклы мохитен булдыруны, шулай ук муниципаль берәмлек территориясендә элек төзелгән яисә элек гамәлдә булган табигый мохитен саклап калуны һәм аны сак тотуны тәмин итә торган территорияне төзекләндерүнең һәм ландшафт оешмасының состав һәм кирәкле өлеше.

52. Яшелләндерү эшләре муниципаль берәмлекнең төзекләндерү объектларын төзүгә, капитал ремонтлауга һәм реконструкциялүгә проект документациясен эзерләгәндә планлаштырыла.

53. Агачларны һәм куакларны, шул исәптән корыган һәм авыруларны, кисү муниципаль хокукый актта билгеләнгән тәртиптә бирелә торган рөхсәт нигезендә башкарыла.

54. Эре агачларның сынып төшүе кешеләр гомеренә һәм сәламәтлегенә, биналарның һәм корылмаларның торышына, транспорт хәрәкәтенә, коммуникацияләр эшчәнлегенә янаганда, гадәттән тыш һәм авария очракларында күрсәтелгән утыртмаларны алдан рөхсәт алмыйча бетерәләр.

55. Ремонтларны кичектергесез уздыру таләп ителә торган объектларда һәм/яки инженерлык коммуникацияләрендә авария хәлендә яшел утыртмаларны сүтү, рөхсәтләрне алдан рәсмиләштермичә, Башкарма комитетка хәбәр итеп башкарыла.

14 бүлек. Кече архитектура формалары (МАФ) һәм урам жиһазлары

56. Кече архитектура формаларын (алга таба – МАФ) төзегәндә һәм төзекләндергәндә функциональ күптөрлелек, ирекле киңлек булу, жәяүлеләр һәм автомобиль хәрәкәте интенсивлыгы, транспорт төеннәренәң яқынлыгы, көн саен территориягә килүче кешеләр санын исәпкә алырга кирәк. Эксплуатацияләүнең барлык шартларын исәпкә алып, объектларның материалларын һәм дизайнын сайларга кирәк.

57. Проектлаштырганда, МАФ сайлаганда түбәндәгеләрне исәпкә алырга кирәк:

- 1) МАФ материалларының һәм конструкциясенәң МАФ климатына һәм билгеләнешенә туры килүе;
- 2) вандалларга каршы якланганлык - жиңмерелүдән, оклейкалардан, язулар һәм сурәтләр ясаудан;
- 3) МАФ детальләрен ремонтлау яисә алмаштыру мөмкинлегә;
- 4) бозлар һәм кар көртләре барлыкка килүдән саклау, су агып төшүне тәмин итү;
- 5) хезмәт күрсәтү уңайлыклары, шулай ук МАФ һәм конструкция янындагы территорияне механикалаштырылган һәм кулдан чистарту;
- 6) конструкцияләренәң эргономияле булуы (арканың биеклегә һәм авышлыгы, урналарның биеклегә һәм башкалар);
- 7) әйләнә-тирәдән аерылып тормый торган төсләр;
- 8) потенциал кулланучылар өчен куркынычсызлык;
- 9) башка МАФ һәм әйләнә-тирә архитектура белән стилистик ярашу;
- 10) урнашу зоналары характеристикаларына туры килүе: тротуарлар өчен өчен утилитар, минималистик дизайн, рекреацион зоналар һәм ишегаллары өчен - катлаулырак, декор элементлары белән.

58. МАФ жайланмасына гомуми таләпләр:

- 1) жәяүлеләр өчен каршылык тудырмый торган урнашу;
- 2) кешеләр күп жыелган урыннарда компактлы урнаштыру;
- 3) конструкциянең тотрыклылыгы;
- 4) ышанычлы фиксация яисә тәмин итү мөмкинлекләр урнашу шартларына карап күчү;
- 5) МАФның һәр конкрет зонасында мондый зона өчен тәкъдим ителә торган типларның булуы.

59. Урналарны урнаштыруга таләпләр:

- 1) житәрлек биеклек (100 см га кадәр максималь) һәм күләм;
- 2) график вандализмнан саклану өчен рельефлы яисә перфорировкалы булу;

- 3) яңгырдан һәм кардан саклау;
- 4) куелган чиләкләрне һәм чүп капчыкларын файдалану һәм аларның пөхтә урнашуы.

60. Урам жиһазларына, шул исәптән жәмәгать урыннарында урнашкан эскәмияләрнең төрлө төрлөрөнә, рекреация жайланмаларына, эскәмияләргә һәм өстәлләргә таләпләр - өстәл уеннары, жәйге кафеларга һ.б.:

1) эскәмияләр куюны каты өслекләргә яки фундаментка башкарырга тәкъдим ителә. Ял итү зоналарында, урман паркларында, балалар майданчыкларында өслекнең йомшак төрлөрөнә эскәмияләр кую рөхсәт ителә. Аның фундаменты булган очракта, жир өслегендә чыгып тормый торган итеп ясарга киңәш ителә.

2) рекреацион зоналар эскәмияләре өчен терәткеләр булу, ишегалды зоналары эскәмияләре өчен терәткеләр һәм тотыну урыннары булу, аркалар булмау һәм транзит зоналардагы эскәмияләр өчен тотыну урыннары булмау;

3) махсус сакланыла торган табигать территорияләре территориясендә тактадан, бүрәнәләрдән, урталай ярылган бүрәнәләрдән һәм агач төпләреннән эскәмияләр һәм өстәлләр ясарга мөмкин.

61. Чәчәкләкләрнең (вазоннарның) биеклегә, шул исәптән асылмаларның да, автомобильләрне очраклы рәвештә эләктереп алуны һәм чүп-чар элэгүне булдырмый калуны тәмин итәргә тиеш.

62. Чикләүләр урнаштырганда түбәндәгеләрне исәпкә алырга кирәк:

- 1) жәяүлеләрне автомобиль бәрүеннән яклауны тәмин итә торган нык булуы;
- 2) теләсә кайсы формадагы конструкцияләр төзәргә мөмкинлек бирә торган модульлек;
- 3) автомобиль бәрәргә мөмкин булган урыннарда яктылык кайтаручы элементлар булу;
- 4) киртәнең урнашуы газон кырыеннан 10 см дан да артык түгел;
- 5) файдаланыла торган материалның нейтраль төсләрен яки табигый төсләрен куллану.

63. Автомобиль юлларындагы тротуарларда түбәндәге МАФ кулланырга кирәк:

- 1) сумкалар урыны булган аркасыз эскәмияләр;
- 2) мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр өчен эскәмияләрдә терәкләр;
- 3) автомобиль бәрүеннән жәяүлеләрне яклауны тәмин итә торган киртәләр;
- 4) асылмалы кашпо, асылмалы чәчәкләкләр һәм вазоннар;
- 5) биек чәчәкләкләр (вазоннар) һәм чүп савытлары.

64. Муниципаль жиһазларны архитектур тирәлеккә карап сайларга кирәк.

65. Заманча дизайнның гадәти муниципаль жиһазы, башкарылуның югары сыйфатлы булуы шарты белән, тарихи төзелеш зоналарында файдаланылырга мөмкин. Заманча төзелешле районнарда тарихи стильдә стильләштерелгән жиһазларны кулланмау яхшырак.

66. Жәяүлеләр зоналары өчен түбәндәге МАФтан файдаланырга кирәк:

- 1) биеклеге кеше буена туры китиреп куелган урам фонарьлары;
- 2) озак утырырга исэплэнгән эскәмияләр;
- 3) чәчәклекләр һәм кашпо (вазоннар);
- 4) мәгълүмат стендлары;
- 5) саклагыч киртәләр;
- 6) уеннар өчен өстәлләр.

67. МАФ өслегенең мәйданын минимальләштерергә кирәк, ирекле өслекләргә перфорациялэнгән яисә график вандализмга комачаулаучы яисә аны бетерүне жиңеләйтүче рельефлы итәргә кирәк.

68. бөтен килеш, тоташ ясалган коймаларны рәшәткәлегә алыштырырга тәкъдим ителә. Әгәр койманы сүтү яки рәшәткәлегә алыштыру мөмкинлеге булмаса, ул визуаль рәвештә үзгәртелергә мөмкин (мәсәлән, стрит ярдәмендә - контраст рәсемле арт) яки яшел утыртмаларны кулланып визуаль рәвештә каплап куярга.

69. Аз күләмле объектларны (коммутацион шкафларны һәм башкаларны) яклау өчен аз форматлы реклама өслегендә урнаштырырга кирәк. Шулай ук стрит-артны куллану яки аның эчендә афишалы тумба урнаштыру мөмкин.

70. график вандализмнан саклану өчен яктырту баганалары һәм башка объектлар конструкциясен рельефлы, шул исәптән рельефлы кисәкчәләргә булган буяулар куллану.

71. Потенциаль вандализм урыннарында (вандализмның төп зонасы - жирдән 30-200 сантиметр) мәгълүмати конструкцияләргә ижтимагый файдалы мәгълүмат белән, мәсәлән, урынның тарихи планнары, навигация схемалары һәм башка шундый элементлар белән урнаштырырга мөмкин.

72. жиһазларны проектлаанда яки урнаштырганда аның вандаллардан яклауны да күз алдында тотарга кирәк, шул исәптән:

1) жиңел чистартыла торган һәм абразив һәм эри торган матдәләр куллану;

2) жиһазларның яссы өслекләрендә һәм перфоралаштырылган яисә рельефлы текстурлаштыру МАФ куллану, ул белдерүләргә ябыштырырга һәм өслеккә рәсемнәр төшерергә комачаулый һәм чистартуны жиңеләйтә;

3) буяуның яисә материалның караңгы тоннарын куллану.

73. Объектларны максималь дәрәжәдә нейтраль рәвешендә башкарырга кирәк (мәсәлән, нейтраль төснә - кара, соры, ак, башка төсләргә кара төсмерләрен куллану).

15 бүлек. Койма белән тотып алу

74. Киртәләргә төзегәндә һәм төзекләндергәндә функциональ төрлелек, уңайлы жәяүлеләр мохите оештыру, халыкның ярымприватлы киңлекләрдә булган ихтыяжларын канәгатьләндерү өлешендә табигать белән гармониядә (килү өчен ачык пространство, ләкин күбесенчә социаль мөнәсәбәтләр яки күчәмсез милек белән бергә идарә итү белән бәйлә затларның билгеле бер

төркеме тарафыннан кулланыла торган киңлек)исәпкә алына, мөнәсәбәтләргә яисә күчемсез мөлкәткә уртақ ия булуга бәйлә рәвештә), жәяүлеләр маршрутлары челтәрендә яшәүчеләргә ихтыяж булган маршрутларны саклап калу, куркынычсызлык таләпләрен исәпкә алып, гомуми файдаланудагы газоннарның һәм яшел утыртмаларны тискәре йогынтыдан саклау.

75. Ижтимагый, торақ, рекреацион билгеләнештәге территорияләрдә декоратив челтәрле металл киртәләр кулланырга кирәк һәм тоташ, бөтенләй капланган һәм тимер-бетон коймалар куллану кулай түгел, шул исәптән күпфатирлы йортларның коймаларын проектлаганда да.

76. Агачлар интенсив жәяүлеләр хәрәкәте зонасында яисә төзелеш һәм реконструкция эшләре зоналарында үскән очракта, яклауның башка төрләре булмаганда, аларның биеклегенә, ничә еллык булуына, агачның тоқымына һәм башка характеристикаларга бәйлә рәвештә билгеләнә торган саклагыч ирекле коймаларны күздә тотарга кирәк.

77. киртәләр төзегәндә һәм төзекләндергәндә түбәндәгеләрне истә тотарга кирәк , шул исәптән:

1) жәяүлеләр һәм транспорт маршрутлары булган урынны яшел зонадан (газоннар, клумбалар, парклар) аеру;

2) кешеләр агымын һәм маршрутларын исәпкә алып, юллар һәм тротуарларны проектлау;

3) төрле биеклектәге кабул итүләренә куллану яки яшел куак киртәләрен булдыру ярдәмендә яшел зоналарны һәм транзит юлларын чикләү;

4) сезонлы кар катламнарын исәпкә алып, бордюр ташының биеклеген һәм геометриясен проектлау;

5) бордюр ташын файдалану;

б) киртәнең кечерәк зона яисә урынның архитектур үзенчәлекләре аркасында мәгънәсе булмаган очрақларда яшел зоналарны зуррак белән алмаштыру;

7) күпъяллык куаклы яшеллектән файдалану (бигрәк тә яшел зоналар чикләрендә);

8) газоннарның караңгы участоклары өчен яктылыкны кире кайтара торган фасад конструкцияләрен файдалану;

9) Материалларның тәкъдим ителгән табигый төсләрен исәпкә алып (мәсәлән, таш, металл, агач һәм шуңа охшаш), нейтраль төсләрне исәпкә алып, жирле архитектура органнары тарафыннан раслана торган төсле палитра нигезендә төрле төстәге коймаларны (мәсәлән, кара, ак, соры, кара төсләр һәм башка төсләр) куллану.

16 бүлек. Су жайланмалары

78. Су жайланмаларына фонтаннар, эчә торган су фонтаннары, бюетлар, чишмәләр, декоратив сулыклар керә. Су жайланмалары декоратив-эстетик функцияне үти, микроклиматны, һава һәм акустик мохитне яхшырта. Барлык төрдәге су жайланмаларын су торбалары белән тәэмин итү мөһим.

79. Фонтаннарны билгелэнгән тәртиптә килештерелгән индивидуаль архитектура проект эшләнмәләре нигезендә проектларга кирәк.

17 бүлек. Урам коммуналь-көнкүреш жиһазлары

80. Урам коммуналь-көнкүреш жиһазлары чүп-чар жыйгычларның төрлө төрләре - бункерлар, контейнерлар, урналар белән тәкъдим ителгән. Коммуналь-көнкүреш жиһазлары төрөн сайлаганда төп таләпләр булып экологик иминлек, файдаланудагы уңайлыklar, чистарту жиңеллеге, пөхтә тышкы күренештә торырга тиеш.

81. Коммуналь калдыкларны муниципаль берәмлекләр территорияләрендә (урамнарда, мәйданнарда, рекреация объектларында) жыю өчен контейнерлар һәм (яисә) урналар кулланыла. Рекреация объектлары территориясендә контейнерлар һәм чүп савытлары урнаштыруны эскәмияләр янында, капитал булмаган стационар булмаган корылмалар һәм азык-төлек продуктларын сатуга юнәлдерелгән урам техник жиһазлары урнаштыруны күздә тоту мөһим. Моннан тыш, урнаны жәмәгать транспорты тукталышларында урнаштырырга тәкъдим ителә. Барлык очракларда да жәяүлеләрнең хәрәкәт итүенә, инвалид һәм балалар коляскалары узуына комачауламый торган жайланмаларны күздә тоту мөһим.

82. Контейнерлар саны һәм күләме житештерү һәм куллану калдыклары турындагы законнар таләпләре нигезендә билгеләнә.

18 бүлек. Урам техник жиһазлары һәм инженерлык коммуникацияләре (линияле корылмалар)

83. Урамдагы техник жиһазларга карау коеларының люклары, яңгыр кабул итү коелары рәшәткәләре, жир асты коммуникацияләренә вентиляция шахталары, телефон элементәсе шкафлары һ. б. керә.

84. Инженерлык жиһазларының элементлары техник шартларга каршы килергә тиеш түгел, шул исәптән:

1) Жәяүлеләр коммуникацияләре территориясендә (шул исәптән урам аркылы чыгу урыннарында) урнашкан карау коеларының люклары түбәләре яқындагы өслеккә капланган бер дәрәжәдә үтәлергә тиеш, төшү 20 мм дан артмаска тиеш, ә Люк кырые һәм тротуар өслеге арасында 15 мм дан да артмаска тиеш.;

2) Жир асты коммуникацияләренә вентиляция шахталарын рәшәткәләр белән жиһазландыру мөһим.

85. Тышкы инженерлык коммуникацияләре (жылылык челтәрләре, газүткәргеч, электр челтәрләре, су белән тәмин итү һәм башкалар) һәм үзәкләштерелгән су чыгару системалары төзек хәлдә булырга тиеш.

86. Карау һәм яңгыр кабул итү коеларының жир өсте өлешен, жылылык трассалары, газ, ягулык линияләре, суүткәргечләр, электр тапшыру линияләре

һәм аларны изоляцияләү линияләре, линия корылмаларының һәм коммуникацияләрнең башка жир өлешләренә зыян китерү рөхсәт ителми.

87. Урамнарның һәм тротуарларның юл өлешендә урнашкан люкларның, коеларның түбәләре, алар булмаган, зарарланган яисә жимерелгән очракта, кичекмәстән карамагында әлеге коммуникацияләр булган оешмалар тарафыннан чикләп алынырга һәм өч көн эчендә торгызылырга тиеш.

88. Карау һәм башка коелар һәм камераларның люклары, урамнарның машиналар йөрү өлешендә һәм тротуарларда газ коверлары асфальт-бетон өслек белән бер тигезлектә булырга тиеш. Моңың өчен аларның торышын даими рәвештә тикшерүләр үткәргә кирәк. Өслек жимерелгән очракта, аның кырыеннан 1 метр ераклыкта, янәшәдәге зонаның өслеген торгызырга кирәк. Зона кое авызына якин булган өслекне яңадан кайтару үзлекләре, типлары һәм маркалары буенча тиңдәш материаллардан файдаланып башкарылырга тиеш. Асфальт-бетон өслек салу алдыннан мәжбүри тәртиптә түшәүче катламнарны вибрацион юкка чыгару үткәрелергә тиеш. Асфальт-бетон өслеген жәяр алдыннан асфальт-бетон катламнын вибрацион трамбовка мәжбүри рәвештә үткәрелергә тиеш. Торгызыла торган һәм якын-тирә катламнарның кисешү тогы жөйнең бөтен биеклегә буенча дымлылыкны киметү һәм эчкә үтеп керүгә комачаулый торган һәм температура үзгөрүләр аркасында торгызыла торган өслекнең жимерелүен булдырмый торган адгезив пластик материал белән эшкәртелергә тиеш. Яңартыла торган һәм аңа якин өслек дәрәжәләрендә тайпылышлар рөхсәт ителми.

89. Карау һәм яңгыр кабул итү коеларының люкларын ачык калдыру, пычрату рөхсәт ителми, жылылык челтәренәң жир өсте линияләренәң, газ, ягулык-һәм линия корылмаларының һәм башка жир өсте өлешләренәң тышкы изоляциясе булырга тиеш, яки күрсәтелгән объектларны вакытында профилактик тикшерүләр уздыру, аларны чистарту, буяу тиешле ремонт уздырылырга тиеш.

90. Юридик затларга караган су корылмаларына тиешле оешмаларның юл хезмәтләре яисә башка структур бүлекчәләре тарафыннан хезмәт күрсәтелә.

91. Инженерлык челтәрләре белән идарә итү күзәтү коелары һәм төеннәре люкларына, шулай ук янғын сүндерү су белән тәмин итү чыганакаларына (янғын гидрантларына, сулыкларга) иреккә керү тәмин ителә.

92. Квартал эчендәге һәм йорт эчендәге линия корылмалары һәм коммуникацияләре челтәрләрен эксплуатацияләүнең нормаль шартларын саклау максатларында физик һәм юридик затларга тыела:

1) коеларның люкларын ачарга һәм суүткәргеч, канализация, жылылык трассалары магистральләрендә запор жайланмаларын көйләргә;

2) әлеге челтәрләрдә эксплуатацияләүче оешмалар рөхсәтеннән башка нинди дә булса эшләр башкарырга;

3) урам, ишегалды челтәрләре өстенә даими характердагы корылмалар төзәргә, инженерлык коммуникацияләре трассаларын төзелеш материаллары, чүп-чар һ. б. Белән тутырырга;

4) коеларны тыгыз ябылмаган килеш калдырырга һәм (яки) ватылган

капкачлар белән ябарга;

- 5) жир өсте суларын канализация системасына жибәергә;
- 6) хужалык максатларында янғын гидрантларыннан файдаланырга;
- 7) шланглар ярдәмендә урам колонкаларыннан су алу;
- 8) колонкаларны сүтәргә;

9) тротуарлардан һәм юл катламнарының лоток өлешеннән чүп-чар, смета һәм башка пычраткычлардан яңгыр кабул итү коеларына (рәшәткә) ташлау. Яңгыр канализациясе чәлтәрен чистартканда алынган пычраклык аны чистарту эшләрен башкаручы оешма тарафыннан кичекмәстән чыгарылырга тиеш.

10) урамнарда һәм квартал эчендәге территорияләрдә жир эшләре башкарганда люкларны бәрдереп төшерергә, жир асты коммуникацияләренә коеларын грунт белән күмәргә, асфальт жәйгәндә аларны капларга.

19 бүлек. Уен һәм спорт жиһазлары

93. Уен һәм спорт жиһазларын урнаштырганда һәм төзекләндергәндә торак пункт мохите сыйфатын тәмин итү бурычын хәл итү кысаларында, кешеләрне жәлеп итү үзәкләре буларак уен һәм спорт майданчыкларын оештыру өлешендә аралашу өчен функциональ төрлелек, уңайлы мохит принцибы исәпкә алына.

94. Муниципаль берәмлек территориясендә уен һәм спорт жиһазлары уен, физкультура-савыктыру жайланмалары, корылмалар һәм (яисә) аларның комплекслары белән күрсәтелергә мөмкин. Балалар һәм яшүсмерләр өчен уен һәм спорт жиһазлары составын сайлаганда жиһазларның төрле яшь төркемнәренә анатомо-физиологик үзенчәлекләренә туры килүен тәмин итәргә кирәк. Уен һәм спорт жиһазлары санитария-гигиена нормаларына туры килергә, техник эксплуатациядә уңайлы булырга, эстетик яктан кызыклы булырга тиеш.

95. Халыкның барлык яшь төркемнәре өчен билгеләнгән спорт жиһазлары спорт, физкультура майданчыкларында йә рекреацияләр составында махсус жиһазландырылган жәяүлеләр коммуникацияләрендә (сәламәтлек сукмакларында) урнаштырыла.

20 бүлек. Яктылык бирү һәм ут бирү жиһазлары

96. Яктылыкны һәм яктырту жиһазларын булдырганда һәм төзекләндергәндә жирлек мохите сыйфатын тәмин итү бурычын хәл итү кысаларында жәяүлеләр мохитен уңайлы оештыру принциплары, шул исәптән жәяүлеләр өчен кызыклы һәм имин маршрутлар булдыру, шулай ук кешеләрне жәлеп итү урыннарында аралашу өчен уңайлы мохит булдыру зарурлыгы исәпкә алына.

97. Яктырту жайланмаларының төп өч төркемен

(функциональ, архитектур, яктылык мәгълүматын) проектлаганда түбәндәгеләрне тәэмин итәргә кирәк:

- экономиялелек, энергия нәтижәлелеге кулланыла торган жайланмалар, электр энергиясен рациональ бүлү һәм куллану;
- яктырту жайланмалары элементларының эстетикасын, аларның дизайнын, көндөзгә һәм төнгә вакытта кабул ителүен исәпкә алып, материаллар һәм эшләнмәләрнең сыйфатын;
- күрсәтмәләрнең төрле режимнарында хезмәт күрсәтү һәм идарә итү уңайлыктары.

98. Функциональ яктырту (алга таба - ФО) юл өслекләрен һәм пространстволарны транспорт һәм жәяүлеләр зоналарында яктыртуның стационар жайланмалары белән гамәлгә ашырыла. ФО жайланмалары гадәти, югары, парапетлы, газ жайланмаларына бүленә.

99. Гадәти жайланмаларда яктырткычларны терәкләрдә (венчурлый торган, консольный), асылмаларда яисә фасадларда (бра, плафоннар) урнаштырырга тәкъдим ителә. Аларны транспорт һәм жәяүлеләр зоналарында традицион зоналар буларак кулланырга кирәк.

100. Югары мачталы жайланмалар киңлекләрен, транспорт чишелешләрен һәм магистральләрен, ачык паркингларны яктырту өчен файдаланыла.

101. Парапетлы жайланмаларда яктырткычлар юлларның, күперләрен, эстакадаларның, пандусларның, юл чишелешләрен, шулай ук тротуарларның һәм мәйданчыкларның юл өлешен киртәләүче линия яки пунктир белән парапетка урнаштырыла.

102. Газон яктырткычлары гадәттә газоннарны, чәчәк түтәлләрен, жәяүлеләр өчен юлларны һәм мәйданчыкларны яктырту өчен хезмәт итә. Алар ижтимагый киңлекләр территорияләрендә һәм рекреация объектларында минималь вандализм зоналарында каралырга мөмкин.

103. Баскычка тезеп куелган яктырткычларны, идән асты стеналарын, коймаларны, бина һәм корылмаларның цокольләрен, кече архитектура формаларын яктырту өчен жәмәгать билгеләнешендәге территорияләрен жәяүлеләр зоналарын яктырту өчен файдаланырга кирәк.

104. **Архитектур** яктырту (алга таба - АО) кичке сәгатьләрдә сәнгати тәэсирле визуаль мохит формалаштыру, архитектура, архитектура, тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен, инженерлык һәм монументаль сәнгать һәйкәлләрен, МАФ, доминант һәм истәлекле объектларны, ландшафт композицияләрен караңгылыктан аеру, яктылык ансамбльләре булдыру. Ул объектларны яктыртуның стационар яисә вакытлыча жайланмалары, башлыча, аларның фасад өслекләрен тышкы яктырту белән тормышка ашырыла.

105. АО вакытлы жайланмаларына бәйрәм иллюминациясе керә: яктылык гирляндалары, сеткалар, контурлы обойлар, светографик элементлар, панно һәм кыздыру лампаларыннан, разрядлы, яктылык диодларыннан, яктылык проекцияләреннән, лазер рәсемнәреннән торган күләмле композицияләр һәм башкалар.

106. Архитектур яктырту максатларында шулай ук ФО жайланмалары да файдаланылырга мөмкин - биналарның, корылмаларның, яшел

утыртмаларның фасадларына, иллюминация, яктылык мәгълүматы һәм рекламаларының элементлары урам яктырткычларының терәкләрендә ныгырга мөмкин булган прожекторларны монтажлау өчен.

107. Яктылык мәгълүматы (алга таба - СИ), шул исәптән яктылык рекламасы жәяүлеләрне һәм автотранспорт йөртүчеләрне пространствода ориентацияләү өчен билгеләнгән, шул исәптән юл хәрәкәте кагыйдәләренә каршы килми торган яктылык-окомпозиция бурычларын исәпкә алып, яктылыкны күзәтү бурычларын хәл итү өчен дә.

108. ФО һәм АОның стационар жайланмаларында энергиянең нәтижәле яктылык чыганақлары, эшләнмәнең дизайны һәм эксплуатация характеристикалары буенча сыйфатлы яктырту приборлары һәм системалары: таянычлар, кронштейннар, яклау рәшәткәләре, экраннар һәм гамәлдәге илкүләм стандартлар таләпләренә жавап бирә торган конструктив элементлар кулланыла.

109. ФО жайланмаларында яктылык чыганақларын таләпләрне исәпкә алып, ориентацияне яхшыртуны, уңай күрү шартлары формалашуны, шулай ук, кирәк була калса, яктылык зоналаштыруны исәпкә алып сайларга кирәк.

110. АО һәм СИ жайланмаларында, формалаша торган яктылык һәм төсләр адаптациясе шартларын исәпкә алып, ак яисә төсле яктылык чыганақлары һәм барлык төркемнәрнең, бигрәк тә торак пунктның конкрет киңлегендә яисә яктылык ансамблендә эшләүче хроматик яктылык белән, яктырту жайланмаларының уртақ тәэсире тудырыла торган суммар күрү эффекты кулланыла.

111. Транспорт һәм жәяүлеләр зоналары федераль округы жайланмаларында яктырту приборлары кулланыла, алар туры, таралган яисә чагылдырылган яктылыкның аскы ярымөлкәсенә юнәлдерелгән.

21 бүлек. Реклама конструкцияләре һәм тышкы мәгълүмат чаралары

112. Реклама конструкцияләрен, мәгълүмат конструкцияләрен (алга таба - вывескалар) урнаштыру, шулай ук башка график элементлар «Реклама турында» 2006 елның 13 мартындагы 38-ФЗ номерлы Федераль закон, Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районы территориясендә тышкы реклама (реклама конструкцияләре) чараларын урнаштыру һәм эксплуатацияләү кагыйдәләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

113. Реклама конструкцияләре төзек инженер-техник хәлдә булырга һәм рөхсәт һәм проект документациясенә туры килергә, эстетик күренеше булырга, чиста булырга, өслектә чит язмалар, рәсемнәр, белдерүләр, плакатлар, башка мәгълүмати-басма продукция һәм аларның өлешләре булмаска тиеш. Реклама конструкцияләре бербөтен, жиңмерелмәгән сурәт булырга тиеш.

114. Реклама сурәте булмаганда, биналарда урнашкан щитлы реклама конструкцияләре өслеге, корылмалар, шулай ук реклама конструкцияләре аерым торучы, ачык төстәге щитлар белән ябыла, яисә якты материал белән тартыла.

115. Металлдан эшлэнгән реклама конструкцияләре элементлары буялырга һәм коррозиягә бирелмәскә тиеш. Таштан яки бетоннан ясалган реклама конструкцияләре элементлары ташның табигый төсен яки агачның декоратив бизелешендә куллану очраklarыннан тыш, буялырга, агачтан эшлэнгән элементлар да буялырга тиеш. Реклама конструкцияләрен сатып алу кирәк булган саен, ләкин елына кимендә 1 тапкыр, 1 майга кадәр гамәлгә ашырыла.

116. Тыела:

1) ике көннән артык зарарланган реклама сурәтләре булган реклама конструкцияләрен эксплуатацияләү (сурәтнең бөтенлеген, язуларны һ.б.);

2) ике тәүлектән артык механик зарарланулары (конструкциянең деформациясе, зыян күргән щит һ.б.), булган реклама конструкцияләрен эксплуатацияләү;

3) чыгарыла торган щитлы реклама конструкцияләрен (штендерларны) урнаштыру.

117. Әгәр мондый урнаштыруны башка субъектлар белән килештерү гамәлдәге законнарда яисә шартнамәдә каралмаган булса, яктырту һәм контактлы челтәр таянычларында реклама продукциясенә теләсә нинди төрләр урнаштыру тыела.

118. Газета, плакатлар, афишалар, белдерүләр һәм реклама проспектлары һәм башка мәгълүмати-басма продукция ябыштыру махсус билгелэнгән щитларда, стендларда яисә тумбаларда гына рөхсәт ителә.

119. Мәгълүмати-басма продукцияне элгә максатлар өчен билгелэнгән конструкцияләрдән башка жирдә урнаштыру тыела.

22 бүлек. Капиталь булмаган стационар булмаган корылмалар

120. Жиңел конструкцияләрдән ясалган, тирән булмаган фундаментларны һәм жир асты корылмаларын (вак сугару сәүдәсе, көнкүреш хезмәте күрсәтү һәм туклану объектлары, тукталыш павильоннары, жир өсте бәдрәф кабиналары, бокс гаражлары, апиталь характердагы башка объектлар) төзүдә торак пунктның барлыкка килгән мохитенә һәм озак вакытлы эксплуатацияләү шартларына туры килә торган дизайн һәм яктыртуның архитектура-сәнгать таләпләренә җавап бирә торган корылмаларның бизәү материаллары кулланыла. Витринаны пыялалаганда, ныклы, басымлы материаллар, күп катлы пленкалы өслекләр, поликарбонат пыялалар кулланыла.

121. Капиталь булмаган стационар булмаган корылмаларны төзегәндә һәм төзекләндергәндә тирәлекнең сыйфатын тәмин итү бурычын хәл итү кысаларында функциональ күптөрлелек, уңайлы җәяүлеләр мохитен оештыру, территорияне төрле сервислар белән тәмин итү өлешендә аралашу өчен уңайлы мохит булдыру принциптарын исәпкә алырга кирәк.

122. Капиталь булмаган стационар булмаган корылмаларны муниципаль берәмлек территорияләрендә, шулай ук, автомобиль һәм җәяүлеләр хәрәкәтенә комачауламаслык итеп, урнаштырырга. Ваклап сату, көнкүреш

хезмәте күрсәтү һәм туклану предприятиеләре корылмаларын Башкарма комитет билгеләгән тәртип нигезендә урнаштырырга киңәш ителә.

23 бүлек. Биналарны һәм корылмаларны бизәү һәм жиһазлау

123. Биналар һәм корылмалар фасадларының тышкы күренеше, төсләр чишелеше, фасадның конструктив элементлары, бина (корылма), реклама конструкцияләре, өстәмә жиһазлар фасадлары урнаштыру урыннары, аларның тибы, төре һәм күләме керә.

124. Биналарны (корылмаларны) тоту бурычлары йөкләнгән биналар (корылмалар) хужалары, биналар (корылмалар) хужалары һәм башка затлар фасадларны тиешле хәлдә тотарга, гамәлдәге законнарда каралган таләпләрне, биналарны, корылмаларны техник эксплуатацияләү кагыйдәләре һәм нормаларында каралган таләпләрне үтәргә тиеш.

125. Фасадларның тиешле торышын тәэмин итү максатларында түбәндәгеләр тыела:

1) биналар (корылмалар) фасадларының архитектура детальләрен юк итү, бозу;

2) газеталарның, плакатларның, афишаларның, белдерүләрнең, реклама проспектарының һәм әлеге максатлар өчен билгеләнгән урыннардан һәм конструкцияләрдән тыш биналар (корылмалар) фасадындагы башка мәгълүмати-басма продукциянең үз белдеге белән ябыштырылуы;

3) бина (корылмалар) фасадларына, биналарның (корылмаларның) түбәләренә, мәгълүмат элементларын һәм биналарның (корылмаларның) алгы якларын һәм фасадларын урнаштыру һәм эксплуатацияләүгә Башкарма комитет тарафыннан бирелгән мәгълүмати элементларны һәм биналарның (корылмаларның) фасадларын урнаштыру.

126. Үз белдеген белән башкарылган язуларны, шулай ук үз белдеген белән урнаштырылган мәгълүмати-басма продукцияне, мәгълүмат элементларын һәм биналарның (корылмаларның) алгы якларын һәм жайланмаларын бетерү эшләрен оештыру милекчеләргә һәм, шулай ук биналарны (корылмаларны) карап тоту буенча вазыйфалар йөкләнгән затларга йөкләнә.

24 бүлек. Капиталь төзелеш элементлары

127. Капиталь төзелеш объектлары номер һәм йорт билгеләре күрсәтелгән табличка белән жиһазландырылырга тиеш.

128. Торак биналар керү номерлары күрсәткечләре белән жиһазланган булырга тиеш. Һәр подъездның әлеге подъездда урнашкан фатирлар номерлары күрсәтелгән билге булырга тиеш.

129. Капиталь төзелеш объектларына кәргәндә каты өслекле мәйданчыклар оештыруны күздә тотарга кирәк, эскәмияләр урнаштыру һәм яшелләндерүнең төрле төрләрен куллану мөмкин.

130. Торак һәм ижтимагый әһәмияттәге капиталъ төзелеш объектларында кондиционерлар урнаштыру, аларның бина элементларына зыянлы йогынтысын булдырмау шарты белән башкарылырга тиеш. Кондиционерның тышкы блоклары кондиционер эшендә барлыкка килгән конденсат козырекларга, тәрәзәләргә һәм тәрәзә сливларына эләкмәслек итеп урнаштырылырга тиеш.

131. Өстәмә жиһазларны урнаштыру, биналар милекчеләре ризалыгы белән, башкарма комитет яисә ул вәкаләт биргән орган тарафыннан бирелгән архитектура биреме нигезендә гамәлгә ашырыла.

132. Капиталъ төзелеш объектларының милекчеләренә яисә вәкаләтле затларына, арендаторларына һәм алардан файдаланучыларга түбәндәгеләр кирәк:

1) яңадан планлаштыру һәм капиталъ ремонт үткәргәндә биналарның һәм корылмаларның гамәлдәге архитектур йөзен хуплау;

2) капиталъ төзелеш объектларының фасадларына зыян китермәскә, шул исәптән төзелеш эшләрен башкарганда козыреклар, навеслар урнаштыру, фасадта өстәмә жиһазлар урнаштыру өлешендә.

3) кондиционерларның тышкы блокларын архитектур детальләрдә, декор элементларында, кыйммәтле архитектур бизәкле өслекләрдә антенналар урнаштыруга юл куймаска, шулай ук архитектур өслекләрен зарарлауга китерә торган ныгытуга юл куймаска.

133. Эшләр башкарганда фасадка, капиталъ төзелеш объектларының түбәләренә капиталъ ремонт ясаганда яисә капиталъ төзелеш объектларын реконструкцияләгәндә түбәндәгеләр кирәк:

1) аерым фасад мәйданында бертөрле рәсемне, төсне, тәрәзәләрен, балконнарның һәм көймәләрен үзара бәйләнү материалларын, балконнарны, яңа архитектура детальләрен формаларын һәм тышкы кыяфәтен, керү юлларында козырекларның түбәләрен, су агу системасын күздә тотарга;

2) торак пунктның төп (магистраль) урамнарына чыга торган биналар һәм корылмалар фасадларында төзелеш урманнарын сакклау сеткасы белән тарттыру, төзелеш компаниясе логотибын яисә фасадның перспектив төрөн китерү рәхсәт ителә;

3) төзелеш басмаларын алганнан соң соң зарарланган урынны төзекләндерергә;

4) төзекләндерү һәм яшелләндерү объектларының иминлеген тәмин итәргә.

134. облицовкаларның, штукатуркаларның, фактура һәм буяу катлавының жирле жимерелүе, штукатуркадагы ярыклар, облицовка жөннән эремәләр, кирпич һәм вак кисәк ябыштыру, тулы жыелма биналар тоташкан урыннарның герметик өлешен жимерү, стеналарның калкып торган өлешләрендә металл өслекләрен зарарлануы яки тузуы, су торбалары жимерелү, юеш һәм күгәргән таплар, жылыну һәм өслекнең гомуми пычрануы, шул исәптән графитиниң булуы, парапетларның жимерелүе һәм мондый жимерелүләрен киләчәктә артуына юл куймыйча, юкка чыгару

зарур. Юридик яки физик затлар милкендә, хужалык алып баруда яки юридик затларның оператив идарәсендә торак булмаган яки торак биналарда аерым торак булмаган биналар булган очракта, мондый затлар аталган биналарның фасадларын ремонтлауда өлешләп катнашу буенча йөкләмәләр бирәләр.

135. Фасадларда урнаштырылган мәгълүмати такталар, истәлекле такталар чиста һәм төзек хәлдә сакланырга тиеш.

136. Керү урыны, цоколь, витриналар чиста һәм төзек хәлдә булырга тиеш.

137. Йорт билгеләре чиста булырга тиеш.

138. Подъездларның чыгып торган урыннары , шулай ук түбәләре пычранудан, агач-куак һәм чүп үләннәренән чистартылырга тиеш.

139. Кышын түбә кардан, боздан вакытында чистартылырга тиеш. Түбәләргә кардан чистартып, тротуарларга чыгарып ташлау бары тик тәүлекнең якты вакытында урам ягына караган түбә скатында гына рөхсәт ителә. Түбәдән кар ташлау, шулай ук яссы түбәләрдән эчке ишегалды территорияләренә чыгарылырга тиеш. Кар ыргыту алдыннан транспорт чараларының һәм жәяүлеләренә хәрәкәте куркынычсызлыгын тәмин итә торган сак чаралары уздырырга кирәк, түбә кардан чистартылган вакытта кисәтү чаралары урнаштырылырга тиеш.

140. Түбәдән ташланган карны (карны) торак фондыннан тыш, ташлаганнан соң 24 сәгатьтән дә соңга калмыйча чыгарырга кирәк. Түбәләрдән кар төшкәндә агачларның, куакларның, урам электр яктырткычларының һава линияләренә, растаяткаларның, мәгълүмат урнаштыру чараларының, юл билгеләренә, элемент линияләренә һ.б. тулысынча сакланышын тәмин итә торган чаралар күрелергә тиеш.

25 бүлек. Жир эшләре башкару

141. Жирлек территориясен төзекләндерү, жир эшләре оештыру һәм үткәрү, жир эшләрен башкаруга рөхсәт алу (алга таба - ордер), су һәм кар суларын чыгару техник шартларын һәм проектын килештерү, төзекләндерү объектын вакытлыча ябуга рөхсәт яисә килешү төзү һәм алу башкарма комитет билгеләгән тәртип нигезендә гамәлгә ашырыла.

142. Юл өслекләрен грунт казу, чыгару һәм тутыру яисә ачу белән бәйлә эшләр (жир асты коммуникацияләрен салу, реконструкцияләү яки ремонтлау, свай һәм шпунт кагу, грунт планировкасы, бораулау эшләре) Ордер комиссиясе тарафыннан бирелгән ордер булганда гына башкарылырга тиеш.

143. Челтәр хужаларына авария эшләрен телефон программасы буенча яки ордер комиссиясе белдерүе буенча, авария хәлендәге ордерны өч көнлек срокка рәсмиләштерү белән башларга кирәк. Эшләргә озынайту кирәк булганда, Башкарма комитет билгеләгән тәртип нигезендә даими ордер ачыла.

144. Жир эшләрен башкару урыннары тоташ койма, сулы сигнал барьерлары, ПВХ челтәре яки яктылык кайтаргыч катлам (тасма) булган челтәрле

киртэләр белән, оешма исемен һәм телефон номерын күрсәтеп, сигнал утлары, урап узу юлы һәм жәяүлеләр кичүе күрсәткечләре белән тәмин ителергә һәм, кирәк булганда, күперләр һәм траптар белән тәмин ителергә тиеш, ике яктан да биеклеге 1,1 метрдан да ким булмаган култыкса белән бүленгән, ике яктан да, 0,15 метр биеклеккә тоташ тышланган һәм идәннән 0,5 метр биеклектә өстәмә киртэләү планкасы белән тәмин ителергә тиеш.

145. Жир эшләрен башкаргандатүбәндәгеләрне үтәргә кирәк:

1) агачларны һәм куакларны 2 м биеклектәге тоташ койма белән киртэләргә, коймаларны агач кәүсәсеннән 0,5 м дан да ким булмаган ераклыкта өчпочмаклар урнаштырырга, шулай ук 0,5 м радиуста өчпочмак тирәли агач түшәмә салырга, агачларның кәүсәләрен саклык белән бәйләргә һәм куакларның ябалдашларын бәйләргә;

2) агачларның һәм куакларның тамыр системасы ялангач калуга һәм зарарлануга юл куймаска;

3) агач һәм куакларны туфрак һәм төзелеш чүп-чары белән күммәскә;

4) 0,2 - 0,3 м тирәнлеккә үсемлек грунтны кисеп алырга, Башкарма комитет билгеләгән махсус урыннарда күчәргә, территорияләре төзекләндерүгә, газоннар, чәчәк түтәлләре урнаштыруга; үсемлек грунтны белән эшләгәндә, аны аскы грунт белән катнаштырудан, пычранудан, юылудан һәм жыллатудан сакларга;

5) Башкарма комитет билгеләгән урыннарда грунтны чыгару;

6) күчәреп утырту өчен яраклы агачларны һәм куакларны әлегә яисә башка объектны яшәлләндергәндә казып алырга һәм кулланырга;

7) яшел үсентеләрне су басу мөмкин булган очракта, дренаж жайланмасын урнаштырырга;

8) юлларның, майданнарның, ишегалды территорияләренен, тротуарларның туңдырылуын һәм асфальтлауны башкарганда, агач тирәсендә диаметры 1,5 метрдан да ким булмаган буш кичлекләр (ирекле лункалар) калдырырга;

9) төзелеш материалларын агачтан 2,5 м һәм куаклардан 1,5 м ераклыкта берләштерергә. Янучан материалларны агач һәм куаклардан 10 м дан да якын куймаска;

10) яшел утыртмаларны юкка чыгаруга (зарарлауга) юл куймыйча, күтәртү краннары һәм башка төр техника урнаштыру өчен керү юллары һәм урыннар булдырырга;

146. Юл өслекләре, тротуарлар, газоннар һәм башка казылган участоклар аларның сыйфатын киметмичә тулы күләмдә рөхсәт иткәндә күрсәтелгән срокларда торгызылырга тиеш.

147. Юлларның (магистральләренен) юл өлешләрендә, урамнарда, майданнарда төзелеш эшләрен башкару жәяүлеләр һәм юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү шартларын исәпкә алып оештырылырга тиеш. Тротуарларда, жәяүлеләр юлларында эшләр башкарганда, кешеләр үтү өчен уңайлы һәм имин шартлар тәмин ителергә тиеш.

148. Жир эшләрә башкарганда урамнарда, тротуарларда хәрәкәтнең өлөшчә яисә тулысынча ябылуы башкарма комитет һәм Россия Эчке эшләр министрлығының ЮХИДИ бүлегә белән килештереп башкарыла.

149. Тротуар һәм жәяүлеләр юллары траншеялары белән кисешкән урыннарда кисешкән юл яисә тротуарның бөтен киңлегенә жәяүлеләр өчен күчеш күперләре урнаштырылырга һәм ике яктан кимендә 1 метр биеклеккә киртә булырга тиеш.

150. Хәрәкәт куркынычсызлыгы һәм билгеләнгән таләпләрне үтәү өчен җаваплылык законнар нигезендә эшләр башкаруга рөхсәт бирүдә күрсәтелгән зат җаваплы була.

151. Асфальт-бетон өслекләргә салдыру участканың чикләрен кисеп билгеләп куйганнан соң ачыла. Юл өлөшкәндә һәм аның янындагы территориядә сүтелгән асфальт-бетон өслекне (скол) юлга өеп кую тыела. Аннан соңгы жир эшләрә юлларның сакланып кала торган участкаларында грунт һәм юл катламын бозмыйча механикаштырылган ысул белән башкарылырга, жир эшләрән башкару проект нигезендә башкарыла.

152. Жир эшләрән башкаручы оешма, юридик яки физик зат эшләрне үткәрү урынын, оешма исеме, телефон номерын һәм эш башкаручының фамилиясен күрсәтеп, барлык периметр буенча типик киртәләр белән бүлә. Кич һәм төнлә урамнарның, майданнарның, юл йөрү юлларының юл өлөшкәндә урнашкан арадагы киртәләрдә өстәмә рәвештә яктырту урнаштырылырга тиеш.

153. Транш һәм котлованнарны күмү 0,2 метрдан да артык булмаган катлам белән, һәр катламны жентекләп тыгызлап тутырып башкарыла; кышкы вакытта күмү бөтен тирәнлегә буенча 1,0 метрдан да ким булмаган ком һәм эрегән грунт белән башкарыла.

154. Юл өлөшкәндә траншеяларны тутыру катламнарны кулдан яисә механикаштырылган трамбовкалар тыгызлап һәм елның жылы вакытында су сибеп, һәр катлам тыгызлап тутырыла.

155. Жир эшләрән башкарганнан соң бозылган газоннар, яшел үсентеләр, борт ташы һәм асфальт-бетон катламы сыйфатлы һәм хәрәкәт итү өлөшкәндә бөтен киңлегендә, яисә тротуарның ярылу урынында торгызыла.

156. Урамны траншеялар белән кисеп чыкканда, юл өлөшкәндә асфальт-бетон өслек карталар белән торгызыла - һәр якка кимендә биш метр, ә тротуарда - кимендә өч метр, шул ук вакытта юлдагы борт ташының биеклеген 15 сантиметр, ә тротуарныкын - асфальт дәрәжәсендә тәэмин итеп башкарыла.

157. Асфальт-бетон өслекне яңарту, әгәр аерма бер метрдан артмаса, эшләр беткәч һәм траншея салганнан соң ук башкарыла. Елның кышкы чорында траншеялар салганнан соң, асфальт-бетон өслегә урынына юл плитәләреннән яки штуклы материалларыннан (битум белән капланган кирпич, булыжник һ.б.), автотранспортның тоткарлыксыз йөрүе һәм жәяүлеләр үтүе өчен вакытлыча өслек ясала. Даими өслек рөхсәт ителгән вакытта урнаштырыла.

158. Урамнарда, юлларда, тротуарларда, майданчыкларда жир эшләрә

башкарылганнан соң, асфальт-бетон өслек торгызыла.

159. Асфальт-бетон түшәләшле тротуарларны, жәяүлеләр юлларын, коммуникацияләрне озайткан вакытта юлларны бозган очракта, катлам тротуарларның, юлларның бөтен киңлегенә торгызыла, борт ташын торгызу буенча тиешле эшләр башкарыла.

160. Юллар, урамнар, майданнарның түшәмнәре, әгәр түшәмнең киңлегенә машиналар йөрү өлешенә $1/3$ өлешеннән артып китсә, хәрәкәт итү өлешендә аркылы траншея корылган булса, ярылу киңлегенә урамның тиешле участогы, юл, майданның $1/50$ өлешеннән артып киткән булса, шул ук тәртиптә яңадан торгызыла.

161. Жир эшләрен башкару урынында яки аның тишелгән урынында асфальт-бетон өслеген сыйфатсыз торгызу очрагында, ике ел дәвамында аны кабат торгызуны каплату эшләрен башкарган оешма башкара.

162. Су басу эшләрен башкару урыннарында һәм алар янындагы территорияләрдә су һәм кар суларын агу эшләрен башкаручы оешма тәэмин итәргә тиеш. Коеларны, яңгыр рәшәткәләрен һәм лотокларны саклау өчен коеларга, яңгыр суларына һәм лотокларга керү мөмкинлеген тәэмин итүче агач щитлар һәм тартмалар кулланылырга тиеш.

163. Гамәлдәге коммуникацияләр белән кисешкән урыннарда траншеялар салу әлегә жир асты коммуникацияләреннән файдаланучы оешмалар вәкилләре катнашында башкарыла.

164. Жир эшләрен башкару өчен җаваплы зат тиешле оешмаларга траншея һәм котлованнар салынган вакыт турында вакытында хәбәр итәргә тиеш.

165. Гамәлдәге жир асты корылмалары (торбаүткәргечләр, коелар, кабельләр, фундаментлар) тирәсендә жир эшләре башкарганда эшләренә оештыру проектында каралмаган ераклыкта экскаваторлар куллану тыела. Мондый очракларда эшләр кулдан гына башкарыла. Жир эшләрен каткан грунтта алып барганда, төшөп баручы клиник жайланмаларны газүткәргечләрдән 5 метр ераклыктан якынара, электр үткәргечләреннән, электр кабельләреннән һәм башка жир асты коммуникацияләреннән 3 метрдан якынара куллану тыела, ава торган клинлы жайланмаларны торақ йортларга турыдан-туры якин куллану тыела.

166. Барлык күрсәтелгән эшләр жир эшләре алып баручы предприятиеләренә көчләре һәм чаралары исәбеннән башкарыла.

167. Жир эшләрен башкарганда түбәндәгеләр тыела:

1) юлларда жир эшләрен башкару башкарма комитет һәм Россия Эчке эшләр министрлыгы идарәсенә ЮХИДИ бүлегенә белән килештермичә эшләү тыела;

2) проектта күрсәтелмәгән жир асты корылмалары, коммуникацияләр ачыкланган очракта, жир эшләрен башкаруга комачауламаса да, кызыксынган оешма белән килештермичә, башкару тыела;

3) гамәлдәге жир асты корылмаларының расланган проектта каралмаган теләсә нинди күчәсә кызыксынган оешма һәм муниципаль берәмлекнең вәкаләтле органы белән килештермичә, әгәр дә әлегә корылмалар житештерүгә комачауламаса да башкару тыела;

5) урамнарның якин-тирә участокларын пычрату һәм яңгыр сулары канализациясе чүпләү, су үткәрү торбалары, кюветлар һәм газоннарны күмү тыела;

б) траншеялардан, котлованнардан, коелардан машина юлына, тротуарларга су чыгару тыела, бозлавык барлыкка килүне булдырмас өчен яңгыр сулары канализациясе хужасы белән килешенеп, су әлеге участкатагы гамәлдәге яңгыр канализациясенә жиберелергә тиеш;

7) башкарма комитет рөхсәтеннән башка агачларны, куакларны кисү һәм аларның тамырларын ачу тыела;

8) авария эшләрәннән тыш, яшел утыртмаларны юкка чыгару тыела;

9) жир асты коммуникацияләренең чыгу юллары булмаган кабель, торбалар салу өчен салынган траншеяларны геодезия хезмәте тарафыннан контроль узганчы каплау тыела;

10) кое һәм камераларның люклары капкачларын, яңгыр кабул итә торган кое рәшәткәләрен, юл катламнары лотокларын, яшел үсентеләрне, шулай ук газоннарда, гамәлдәге жир асты коммуникацияләре трассаларында, газүткәргечләрен, жылылык трассаларының, электр тапшыру линияләрен һәм элементларны линияләрен грунт белән каплау;

10) грунтны котлованнан, траншеядән, юл тагаракларынан төзелеш мәйданчыкларынан читкә чыгару.

168. Урамнарда һәм юлларда кар һәм яңгыр сулары коелары юл өслеге белән бер дәрәжәдә торгызылырга тиеш.

169. Траншея һәм котлованнарны жир эшләрән башкаруга бирелгән рөхсәттә күрсәтелгән срокта күмү рөхсәт биргән орган вәкиле катнашында мәжбүри акт төзеп башкарылырга тиеш.

170. Саклау зоналары чикләрендә урнашкан жир кишәрлекләрендә үткәрелә торган эшләр Россия Федерациясенә гамәлдәге законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

III кисәк. Төзекләндерү объектларын тоту һәм эксплуатацияләү тәртибе

26 бүлек. Төзекләндерү объектларын карап тоту буенча эш башкару.

171. Төзекләндерү объектларын (агымдагы, капитал) ремонтлау эшләре түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1) кирәк булган саен, юллар, машина юллары, тротуарлар өслекләрен һәм аларның конструктив элементларын торгызу һәм алмаштыру;

2) кирәк булган саен МАФны һәм аларның аерым элементларын урнаштыру, алмаштыру, торгызу;

3) санитария кагыйдәләре һәм нормалары нигезендә контейнер мәйданчыкларын яңарту, кирәк булганда урналарны алга таба алмаштырып кую;

4) кирәк булган саен яшел үсентеләрне карау буенча агымдагы эшләр;

5) жимерелгән коймаларны һәм майданчыкларның жиһазларын ремонтлау һәм торгызу;

6) тышкы яктырту объектларын торгызу, кирәк булган саен тышкы яктырту терәкләрен буяу, эмма кимендә ике елга бер тапкыр;

7) корыган, авария хәлендәге һәм декоратив күренешен югалткан яшел утыртмаларны бетерү, агач төпләрен казып алу, агач һәм куаклар утырту, газоннар чөчү, үсемлекләргә санитар кисү, үсеп чыккан жирләрен кисәргә һәм тере киртә булдырырга, киселгән жирләрен дөваларга.

172. Төзекләндерү эшләре төрөнөң характерын билгеләү (агымдагы, капитал) тиешле төзекләндерү өлкәләрендә гамәлдә булган норматив документлар нигезендә башкарыла.

173. Төзекләндерү объектларын карап тоту эшләре түбәндәгеләргә үз эченә ала:

1) Тиешле территориядә урнашкан барлык элементларны һәм төзекләндерү объектларын, объектларга, төзекләндерү һәм аларны карап тоту элементларына карата таләпләргә төзеклеген, зыян күрүләрен һәм башка таләпләргә бозуларны ачыклау максатларында көн саен карап чыгу. Күрсәтелгән бозулар ачыкланган очракта, соңгылары 14 календарь көн эчендә, әлегә Кагыйдәләр белән башка сроклар билгеләнгән эш төрләреннән тыш, бетерелә;

2) яшел утыртмаларны карау чаралары (су сибү, газоннары чабу һ.б.);

3) яңгырлы һәм грунт суларын чыгару өчен билгеләнгән канауларны, торбаларны, дренажларны, калдыклардан һәм чүп-чардан чистартуны яз көне һәм аннан соң жыелган саен үткөрү;

4) МАФны һәм төзекләндерү элементларын, кирәк булган саен, әлегә объектларның техник һәм эстетик торышын исәпкә алып, чистарту, буяу, елга кимендә бер тапкыр;

5) чүп-чар жыелган саен (аларны тулыландырмыйча), аларны юу һәм дезинфекцияләү айга бер тапкыр (елның жылы вакытында), буяу - елга бер тапкырдан да ким түгел, ә металл чүп савытларын елына кимендә ике тапкыр чистарту (язын һәм көз көне);

6) территорияне көндәлек жыештыру (себерү, чүп-чар, кар, бозны алу, төзекләндерү объектларын чиста тоту өчен башка технологик операцияләр уздыру);

7) расланган графиклар нигезендә, даими-план системасы буенча калдыклар жыю һәм алып китү.

174. Ишегалды территорияләрен карап тоту һәм жыештыру эшләре Кагыйдәләр һәм торак фондын техник эксплуатацияләү нормалары белән билгеләнгән күләмдә һәм даими рәвештә башкарыла.

175. Яшел үсентеләргә кисүдән (зарарлаудан) калдыкларны жыю әлегә яшел үсентеләргә кисү эшләрен башкаручы оешмалар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

176. Яшел үсентеләргә кисүдән (зарарлаудан) калдыкларны чыгару эш көне дәвамында - төп урамнар һәм магистральләр буйлап һәм тәүлек дәвамында - икенчел эһәмияттәге урамнардан һәм ишегалды

территорияләреннән башкарыла. Яшел үсентеләр киселгәннән соң калган чүплекләр тәүлек дәвамында районның төп урамнарында һәм магистральләрендә, өч тәүлек дәвамында –икенчел әһәмияткә ия урамнарда һәм ишегалды территорияләрендә бетерелә.

Ауган агачлар үзләренә бирелгән территориянең милекчесе тарафыннан кичекмәстән юлларның, тротуарларның машина узу өлешеннән, токсиз үткәргечләрдән, торак һәм житештерү биналарының фасадларынан, ә башка территорияләрдән табылган вакыттан 8 сәгать эчендә жыештырыла.

177. Контейнерлы майданчыклары санитария нормаларына һәм кагыйдәләренә туры китерелергә тиеш.

178. Кешеләрнең массакүләм булу урыннары (территориянең базарлар, сәүдә зоналары һ.б.) чисталыкта тотылырга тиеш.

27 бүлек. Көзге-кышкы чорда муниципаль берәмлек территориясендә урып-жыю эшләрен оештыру һәм үткөрү

179. Территорияне көзге-кышкы жыештыруны 16 октябрдан 14 апрельгә кадәр башкарырга кирәк һәм чүп-чарны, коелган яфрактарны, кар һәм бозны, пычракны жыеп алуны, урамнарда хлорид катыш ком сибүне күздә тотарга кирәк. Агымдагы кышның уртача климат үзенчәлекләре күпкә үзгәргән очракта, кышкы жыештыруларны башлау һәм төгәлләү срокары үзгәрергә мөмкин.

180. Урып-жыю техникасын кышкы чорда эшләүгә эзерләү чаралары Башкарма комитет билгеләгән сроктарда уздырыла.

181. Яңа гына яуган карны өемнәргә һәм вак өемнәргә салу барлык урамнарда, майданнарда, яр буйларында, бульварларда һәм скверларда рөхсәт ителә, алар автотранспортның узуына һәм жәяүлеләр йөрүенә комачауламаска тиеш, һәм 24 сәгать эчендә чыгарылырга тиеш.

182. Урамның киңлегә һәм хәрәкәт характерына карап, анда валларны я машина юлының ике ягын, я тротуар буйлап йөрү өлешенең бер ягына, кирәкле чыгу- үтү урыннарын калдырып, салырга кирәк.

183. Ком сибүне һәм бозлавыкка каршы махсус материаллар белән эшкәртүне кар ява башлагач та яки бозлавык барлыкка килүгә башларга кирәк. Беренче чиратта бозлавык вакытында таулы урыннарда, юл чатлары, жәмәгать транспорты тукталышы урыннары, жәяүлеләр кичүләренә сибелә.

184. Жәяүлеләр хәрәкәте интенсив булган зоналарда кеше һәм хайваннар сәламәтлегенә, үсемлекләргә, аяк киemenә зыян китерә торган химик реагентларны куллану (яки минимумга житкерү) тыела. Тротуарларга хлоридсыз коры ком сибәргә кирәк.

185. Барлык тротуарларны, ишегалларын, урамнарның, майданнарның машиналар йөри торган өлешен, яр буйларын, базар майданнарын һәм асфальт өслеклә башка участкаларны кардан һәм бозлы кардан кырып алып арындырырга һәм 8.00 сәгәткә кадәр ком сибәргә кирәк.

186. Урамнарны, майданнарны, күперләренә, плотиналарны, скверларны һәм бульварларны кардан һәм боздан чистартуны кичекмәстән кар явудан

башларга һәм, беренче чиратта, магистраль урамнардан, автобус трассаларыннан, күперләрдән, плотиналардан һәм юлүткәргечләрдән, пычратмас өчен, транспортның өзлексез хәрәкәтен тәмин итү өчен башкарырга кирәк.

187. Кар вакытлыча жыела торган урыннар ел саен Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор идарәсенә территорияль бүлгә белән килештереп, башкарма комитет тарафыннан билгеләнә.

188. Жәмәгать транспорты тукталышларыннан, жир өсте жәяүлеләр кичүләреннән, күперләрдән һәм юлүткәргечләрдән, кешеләр күпләп йери торган урыннардан (эре сәүдә үзәкләреннән, базарлардан һ.б.), хастаханәләр һәм башка социаль әһәмиятле объектлардан, юл хәрәкәте куркынычсызлыгын тәмин итүче урамнардан һәм башка территорияләрдән кар явып үткәннән соң 24 сәгать эчендә кар чыгару.

189. Кар чистарту техникасы урамнарны, машина юлларын, махсулаштырылган оешмалар мәйданнарын жыештырганда бордюры кырыяларындагы лотокларны жыюны һәм жәяүлеләр кичүләрен, керу урыннарын, төзелеш ягыннан да, юлның икенче ягыннан да чистартуны тәмин итәргә кирәк.

190. Тротуарлар, ишегалды территорияләре һәм юллар кардан һәм боздан каты өслеккә кадәр чистартылырга тиеш. Боз катламы (бозлавык) барлыкка килгәндә, бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртелә. Ишегалды территорияләрен һәм машина юлларын чистарту һәм эшкәртү вакыты кар яуганнан соң 12 сәгатьтән артмаска тиеш.

191. Кар жыю эшләрен (механикалаштырылган себеру һәм тротуарларда, жәяүлеләр өчен юллар һәм жәмәгать пассажир транспорты утырту мәйданчыклары) кар яву тәмамлануга ук башларга кирәк. Озак кар яуганда кар чистарту һәм бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртү циклларын жәяүлеләр өчен куркынычсызлыкны тәмин итеп кабатларга кирәк.

192. Тротуарлар һәм баскычтан төшү урыннары яңа яуган яисә тыгызланган кар (кар-боз) катламының бөтен киңлегендә чистартылырга тиеш.

193. Кар яуган чорда тротуарлар һәм баскычлар, мәйданчыклар һәм бинага керу баскычлары (жәмәгать файдалану урыннары) бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртәргә һәм жәяүлеләр хәрәкәте өчен чистартылырга тиеш.

194. Кар яву чорында торак ишегаллары территорияләрен жыештыру Торак фондының кагыйдәләре һәм техник эксплуатация нормаларында билгеләнгән срокларда һәм вакыт аралыгында башкарыла.

195. Ишегалды территорияләреннән һәм квартал эчендәге машина юлларыннан чистартыла торган кар, автотранспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәтенә комачауламый торган урыннарда ишегаллары территорияләрендә төзеләргә рөхсәт ителә. Кар өеп куйганда яшел үсентеләрне зарарлау рөхсәт ителми.

196. Кышкы вакытта биналарның хужалары һәм арендаторлары тарафыннан түбәләрен кардан, боздан һәм боз сөңгеләреннән чистарту

оештырылырга тиеш.

197. Жэяүлелэр зоналарына чыга торган яклардагы биналарның түбэлэрен боздан чистарту куркыныч участокларны алдан коймалап кую белән, шунда ук башкарылырга тиеш. Тышкы сулы түбэлэрне, аны 30 сантиметрдан артык жыймыйча, вакыт-вакыт кардан чистартырга кирәк.

198. Биналарның түбэлэрен кардан, боздан чистарту, аны тротуарларга ташлау тәүлекнең якты вакытында гына рөхсәт ителә. Түбэдән кар ташлау, шулай ук яссы түбэләрдән эчке ишегалды территорияләренә чыгарылырга тиеш. Биналарның түбәсеннән ташланган кар һәм боз сөңгеләре шунда ук машиналар йөри торган өлешкә жыештырыла һәм алга таба машиналар йөрү өлешен жыештыручы оешма тарафыннан урнаштырыла. Кар, боз һәм чүп-чарны су торбалары чокырларына ыргыту тыела. Түбэләрдән кар төшкәндә агачларның, куакларның, урам электр яктырткычларының һава линияләренен, растыжкаларның, реклама конструкцияләренен, светофор объектларының, юл билгеләренен, элементә линияләренен һәм башкаларның сакланышын тәэмин итүче чаралар күрелергә тиеш.

28 бүлек. Муниципаль берәмлекнең гомуми файдаланудагы территорияләрендә язгы-жәйге чорда жыештыру эшләрен оештыру һәм уздыру

199. Территорияне язгы-жәйге жыештыру 15 апрельдән 15 октябрьгә кадәр башкарыла һәм урамнарның, тротуарларның, майданнарны юу, су сибү һәм машина юлларын себерүне күздә тотат.

200. Урамнарның һәм майданнарның машиналар йөрү өлешенен бөтен киндәген юарга кирәк.

201. Лотокларны һәм бордюрларны комнан, тузаннан, юудан соң чүп-чардан жыюны 7.00 сәгатькә тәмамларга кирәк.

202. Тротуар һәм ишегалды территорияләрен, яшел утыртмаларны һәм газоннарны юу һәм су сибү әлеге территорияне файдаланучы оешмалар һәм биналар милекчеләре көчә белән башкарылырга тиеш.

203. Юл өслекләрен һәм тротуарларны юуны, шулай ук тротуарларны себерүне 23.00 сәгатьтән 7.00 сәгатьләр аралыгында башкарырга, ә юлларны дымлы себерүне 9.00 сәгатьтән 21.00 сәгатькә кадәр башкарырга кирәк.

204. Муниципаль берәмлек территориясендә, автомобиль юлларының бүленгән полосасында, автомобиль юлларының, автозаправка пунктларына һәм юл бие сервисының башка объектларына якин территорияләренен бүлү полосаларында үлән капламының биеклегә 20 см дан артмаска тиеш.

205. Ишегалды территорияләрен, эчке юлларны һәм тротуарларны тузаннан һәм вак көнкүреш чүп-чарыннан күчерү механикаштырылган ысул яисә кулдан башкарыла; территориядә чисталык эш көне дэвамьнда сакланырга тиеш.

29 бүлек. Каты коммуналь калдыкларны жыю, транспортировкалау, эшкәртү, утильләштерү, зарарсызландыру, күмү

206. Каты коммуналь калдыклар милекчеләре белән эш итү буенча хезмәт күрсәтүләргә төзелгән шартнамә нигезендә муниципаль берәмлек территориясендә каты коммуналь калдыкларны жыю, транспортировкалау, эшкәртү, утильләштерү, зарарсызландыру, күмү региональ оператор тарафыннан тәмин ителә.

IV кисәк. Жирлек тирәлеген комплекслы төзекләндерү һәм үстерү проектларын тормышка ашыру һәм карарлар кабул итүдә ижтимагый катнашу формалары һәм механизмнары

30 бүлек. Гомуми нигезләмәләр. Жәмәгать катнашуының бурычлары, файдасы һәм формалары

207. Халыкның әйләнә-тирә мохиттән канәгатьлеген арттыру, тормыш һәм тирәлекнең сыйфатын күтәрү максатыннан, карарлар кабул итүгә һәм территорияләрне төзекләндерү проектларын тормышка ашыруга актив шәһәрлеләрне, жәмәгатьчелек вәкилләрен жәлеп итү, торак пунктны үстерүнең барлык субъектлары фикерен реаль исәпкә алу зарур.

208. Барлык кызыксынучы якларның киң катнашуын тәмин итү өчен ижтимагый мәнфәгатьләренә, теләкләренә һәм һөнәри экспертизаны оптималь яраштыру кирәк:

- 1) ижтимагый таләпне ачыклау этабында ижтимагый катнашуның максимизациясе, хәрәкәтләнүчеләрнең формулировкалары кыйммәтләр һәм билгеләмәләр караала торган проектның максатлары;
- 2) бурычларны хәл итүнең альтернатив концепцияләрен эшләүдә ижтимагый катнашуны һәм һөнәри экспертизаны берләштерү, шул исәптән проект семинарлары һәм ачык конкурслары механизмын кулланып;
- 3) әлеге территориягә һәм әлеге мәсьәләгә мөнәсәбәтле торак пунктлар тормышының барлык субъектларын жәлеп итеп төзелгән вариантларны карау;
- 4) Сайланган концепцияне белгечләргә эшләп бетерүгә тапшыру, яңадан финал чишелешен карау, шул исәптән аның нәтижелелеген арттыру һәм барлык кызыксынучы субъектлар катнашында жәлеп итүчәнлегә.

31 бүлек. Жәмәгать катнашуының принципнары һәм механизмнары

209. Жәмәгатьчелектә катнашуның барлык формалары барлык кызыксынучы якларны тулысынча кертүгә, аларның чын мәнфәгатьләрен һәм кыйммәтләрен ачыклауга, аларны проектлауда чагылыш табуга, проектларны гамәлгә ашыруның максатлары һәм планнары буенча килешүгә ирешүгә, территорияне үстерү стратегиясен гамәлгә ашыручы проектлар тирәсендә жирлек тормышының барлык субъектларын мобилизацияләүгә һәм берләштерүгә юнәлдерелгән.

210. Территорияларне төзеклэндерү проектлары буенча ачык фикер алышуны проект бурычларын формалаштыру этабында һәм проектлау этапларының һәркайсы йомгаклары буенча оештырырга кирәк.

211. Территорияларне төзеклэндерүгә һәм үстерүгә кагылышлы барлык карарлар, тиешле территорияләрдә һәм авыл тормышының барлык субъектларында яшәүчеләрнең фикерен исәпкә алып, ачык һәм сөйләшенеп кабул ителергә тиеш.

212. Халыкка һәм авыл тормышының башка субъектларына төзеклэндерү һәм әйләнә-тирә мохитне комплекслы үстерү өлкәсендәге бурычлар һәм проектлар турында мәгълүмат бирү һәм мәгълүмат алу мөмкинлеген арттыру өчен «Интернет»челтәрендә интерактив портал булдырырга киңәш ителә.

213. «Интернет» челтәренә төп проект һәм конкурс документациясеннән ирекле файдалануны тәмин итәргә, шулай ук төзеклэндерү проектлары буенча гавами фикер алышуларның видеоязмасын һәм аларны махсулаштырылган муниципаль ресурсларда урнаштыруны тәмин итәргә кирәк. Моннан тыш, проектлар материалларын ачыктан-ачык шәрехләү һәм тикшерү мөмкинлеген тәмин итәргә тәкъдим ителә.

214. Карарлар кабул итү һәм комплекслы төзеклэндерү проектларын гамәлгә ашыру процессында гражданның катнашуын гамәлгә ашыру өчен түбәндәге форматларга ия булырга кирәк:

1) территорияне үстерү максатларын һәм бурычларын бергәләп билгеләү, мохит проблемаларын һәм потенциалын инвентарлаштыру;

2) активлыкларның төп төрләрне, функциональ зоналарны һәм аларның сайланган территориядә үзара урнашуын билгеләү;

3) жиһазлар, капитал булмаган объектлар, кече архитектура формалары, аларның функциональ билгеләнешен, тиешле габаритларны, стиль чишелешен, материалларны тикшерү һәм сайлау;

4) территориянең функциональ зоналарын исәпкә алып, өслек типларын сайлауда консультацияләр;

5) яшеллэндерүнең фаразланган типлары буенча консультацияләр;

6) фаразланган яктырту һәм яктырту жиһазлары типлары буенча консультацияләр;

7) проектны эшләүдә катнашу, архитекторлар, проектлаучылар һәм башка профильле белгечләр белән карарлар кабул итү;

8) проектлау процессында катнашучылар һәм булачак кулланучылар, шул исәптән жирле халыкны (олылар һәм балалар), эшмәкәрләрне, күрше территорияләрнең милекчеләрне һәм башка кызыксынган якларны да кертеп, проект карарларын килештерү;

9) проектны гамәлгә ашыру процессын ижтимагый контрольдә тотуны гамәлгә ашыру (теләсә нинди кызыксынучы яклар тарафыннан контрольдә тоту мөмкинлеген дә кертеп, шулай ук эш төркемен, проектның ижтимагый советын, яки проектның күзәтү советын формалаштыруны да кертеп);

10) эксплуатацияләү процессын (теләсә кайсы кызыксынган як тарафыннан контрольдә тоту мөмкинлеген дә кертеп), шулай ук эш төркемен, ижтимагый советны, йә проектны эксплуатацияләүне даими бәяләү уздыру өчен проектның күзәтү советын формалаштыру) жәмәгать контролен гамәлгә ашыру.

215. Проектларны гамәлгә ашырганда жәмәгатьчелеккә планлаштырылган үзгәрешләр һәм коммуникациянең мөмкин булган барлык чаралары ярдәмендә әлеге процесста катнашу мөмкинлекләре турында мәгълүмат бирүне тәмин итәргә кирәк:

1) мәгълүмат жыю бурычларын хәл итү өчен интернет-ресурсны (жирлек сайты, социаль челтәрләр яисә кушымталар) куллану, проектның барышы турында «онлайн» катнашу һәм даими мәгълүмат житкерү, ижтимагый фикер алышулар уздыру йомгаклары буенча фото, видео һәм текст хисаплары бастырып чыгару;

2) төрле яшь төркемнәре кешеләренең киң даирәсен һәм проектның потенциал аудиторияләрен үз эченә алган жирле массакүләм мәгълүмат чаралары белән эшләү;

3) проектлана торган объектка турыдан-туры якын урнашкан торак йортларның подъездларында, шулай ук объектның үзәндәге махсус стендларында урнашкан мәгълүмати такталарда афишалар һәм белдерүләр элү; кешеләрне жәлеп итү һәм туплау урыннарында (жәмәгать һәм сәүдә-күнел ачу үзәкләре, истәлекле урыннар һәм майданчыклар), проектлана торган территорияләр яисә анда урнашкан әһәмиятле һәм социаль инфраструктура объектлары холлларында (поликлиникалар, китапханәләр, спорт үзәкләре һ.б.), ижтимагый фикер алышулар уздыру майданчыгында (көрү төркеме зонасында, махсус мәгълүмат стендларында);

4) мәктәпләр һәм балалар бакчалары аша жирле халыкка мәгълүмат житкерү. Шул исәптән - мәктәп проектлары: рәсем конкурсын оештыру. Теләкләр жыю, иншалар, макетлар, проектлар, тарату анкета һәм укучыларның ата-аналар өчен чакыру ясау;

5) очрашуда катнашучыларны шәхсән, электрон почта аша яисә телефон аша шәхси чакырулар;

6) мәгълүматны төрле һөнәри берләшмәләргә житкерүне тәмин итү өчен социаль челтәрләр һәм интернет-ресурслардан файдалану;

7) зур булмаган анкеталар тутыру һәм жыю жайланмалары булган интерактив стендлар урнаштыру, ижтимагый тормыш үзәкләрендә һәм күп санда кешеләр булган урыннарда теләкләр жыю һәм карталар үткөрү өчен территориянең генпланы булган стендлар урнаштыру;

8) күп кеше үтеп йөри торган урыннарда, проектлау объектының үз территориясендә махсус мәгълүмат стендлары урнаштыру. Стендлар анкета, мәгълүмат һәм элементгә керү өчен дә, шулай ук ижтимагый фикер алышулар уздыру йомгаклары буенча проектлау процессының һәм хисапларны игълан итү өчен майданчыклар буларак та эшли ала.

216. Проектлар турында фикер алышу интерактив форматта, түбәндәге инструментлар ярдәмендә эшләнүең заманча төркем ысулларын жәлеп итү һәм аларның катнашуын тәмин итү өчен, инструментларның киң жыелмасын кулланып башкарылырга тиеш: анкеталаштыру, сораптырулар, интервью, карта ясау, фокус-төркемнәр үткәрү, кулланучыларның аерым төркемнәре белән эшләнү, проект семинарлары оештыру, проект остаханәләр (воркшоплар) оештыру, ижтимагый фикер алышулар үткәрү, өлкәннәр һәм балалар катнашында дизайн-уеннар үткәрү, мәктәп укучылары һәм студентлар белән проект остаханәләрен оештыру, мәктәп проектлары (рәсемнәр, әсәрләр, теләкләр, макетлар), территорияне эксплуатацияләүгә бәя бирү.

217. Проектлауның һәр этабында конкрет ситуация өчен максималь туры килә торган механизмнарны сайларга кирәк, алар проектта кызыксынучы барлык яклар өчен гади һәм аңлаешлы булырга тиеш.

218. Ижтимагый фикер алышулар үткәрү өчен, проектлау объекты белән янәшә урнашкан транспорт белән уңайлы зонада урнашкан, халыкка яхшы билгеле булган ижтимагый һәм мәдәни үзәкләрне (мәдәният, мәктәпләр, яшьләр һәм мәдәни үзәкләр) сайларга кирәк.

219. Ижтимагый фикер алышулар проект процессының барлык катнашучыларына карата нейтраль позициясе булган тәҗрибә модераторы катнашында үткәрелергә тиеш.

220. Очрашу нәтиҗәләре буенча, проектлы семинарлар, воркшоплар, дизайн-уеннар һәм теләсә нинди башка форматтагы ижтимагый фикер алышулар турында хисап, шулай ук очрашуның үз видеоязмасы формалаштырылырга һәм проектның мәгълүмати ресурсларында да, шулай ук, гражданнар проектның үсеш процессын күзәтә алсын өчен, муниципалитетның рәсми сайтында да, шулай ук шәрехләргә һәм бу процесска теләсә кайсы этапта кереп китәргә тиеш.

221. Проектның, проектка кадәрге тикшеренүләр нәтиҗәләре турында актуаль мәгълүматны бастырып чыгаруның квалификацияләнгән катнашуын тәмин итү өчен, шулай ук проектның үзен жәмәгать фикер алышуы үткәрүгә кадәр 14 көннән дә соңга калмыйча гамәлгә ашырыла.

222. Төзекләндерү өлкәсендә ижтимагый контрольне теләсә кайсы кызыксынган физик һәм юридик затлар, шул исәптән фото-, видеофиксация өчен техник чаралар кулланып, шулай ук «Интернет» челтәрендә интерактив порталлар кулланып гамәлгә ашырырга хокуклы. Төзекләндерү өлкәсендә жәмәгать контроле кысаларында ачыкланган һәм теркәлгән хокук бозулар турында мәгълүмат чаралар күрү өчен жирлекнең вәкаләтле башкарма хакимияте органына һәм (яисә) жирлекнең интерактив порталына «Интернет» челтәрендә жибәрелә.

223. Төзекләндерү өлкәсендә ижтимагый контроль төзекләндерү, торак һәм коммуналь хезмәтләр өлкәсендә мәгълүматның ачыклығын һәм жәмәгать контролен тәмин итү турында законнар һәм башка норматив хокукый актлар нигезләмәләрен исәпкә алып гамәлгә ашырыла.

V кисәк. Төзекләндерү нормаларын һәм кагыйдәләрен үтәүне контрольдә тоту

224. Гражданнарны, вазыйфай һәм юридик затларны әлеге кагыйдәләрне бозган өчен җаваплылыкка тарту Россия Федерациясенә һәм Татарстан Республикасының гамәлдәге законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

225. Җаваплылык чараларын куллану хокук бозучыны гамәлдәге законнар һәм әлеге Кагыйдәләр нигезендә китерелгән матди зыянны түләтүдән азат итми.